

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1904. Andra Kammaren. N:o 25.

Onsdagen den 9 mars.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Herr talmannen anmälde till fortsatt handläggning statsutskottets utlåtande, n:o 9, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

Punkterna 44:o)—60:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 61:o).

Lades till handlingarna.

Punkterna 62:o)—68:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 69:o).

Kungl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att dels på extra stat för år 1905 bevilja för beredande af möjlighet till skolgång för fattiga barn inom Vilhelmina församlings fjälltrakter och inom Risbäcks kapellförsamling ett anslag af 5,000 kronor, att användas enligt de af departementschefen till statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 12 januari 1904 angifna, för år 1904 gällande grunder, samt för beredande af möjlighet till skolgång för fattiga, inom Arjepluogs församling på längre afstånd från församlingens skolor boende, skolpliktiga barn ett anslag af 2,000 kronor, att användas enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna godt meddela, dels ock bevilja ett anslag af 1,800 kronor, att användas såsom bidrag till uppehål-

*Ang.
upphjälpande
af skolväsen-
det inom
Vilhelmina,
Risbäcks och
Arjepluogs
församlingar.*

Ang. upphjälpande af skolväsendet inom lande under åren 1905—1907 af en mellan byarna Gargaur, Brännäs och Mullholm inom Arjepluogs församling flyttande folkskola, samt häraf på extra stat för år 1905 anvisa ett belopp af 600 kronor.

Vilhelmina, Risbäcks och Arjepluogs församlingar.

Utskottet hemställde:

(Forts.)

att Riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning, måtte

a) för beredande af möjlighet till skolgång för fattiga barn inom Vilhelmina församlings fjälltrakter och inom Risbäcks kapellförsamling på extra stat för år 1905 anvisa ett anslag af 5,000 kronor, att användas enligt de i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 12 januari 1904 angifna, för år 1904 gällande grunder;

b) för beredande af möjlighet till skolgång för fattiga, inom Arjepluogs församling på längre afstånd från församlingens skolor boende, skolpliktiga barn på extra stat för år 1905 anvisa ett anslag af 2,000 kronor, att användas enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna godt meddela; samt

c) bevilja ett anslag af 1,800 kronor, att användas såsom bidrag till uppehållande under åren 1905—1907 af en mellan byarna Gargaur, Brännäs och Mullholm inom Arjepluogs församling flyttande folkskola, samt häraf på extra stat för år 1905 anvisa ett belopp af 600 kronor.

Vid mom. b) af förevarande punkt hade reservation afgifvits af herrar vice talmannen *Pehrson, Sjö, Nilsson* i Skärhus och *Ödman*, hvilka ansett utskottet hafva bort hemställa, att Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte af Riksdagen bifallas.

Mom. a).

Utskottets hemställan bifölls.

Efter föredragning häruppå af *mom. b)* yttrade

Herr vice talmannen *Pehrson*: Herr talman! Det gäller här icke något stort anslag, utan, som vi finna, är det här endast fråga om ett anslag å 2,000 kronor, som enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle utgå till Arjepluogs församling för att bereda dess i skolåldern varande barn möjlighet till en reguljär skolgång. Det förefaller mig, som om det här förnämligast vore fråga om huruvida staten med hänsyn till de förhållanden, som äro rådande i Arjepluogs församling, öfver hufvud taget bör bevilja något dylikt bidrag alls till denna församling. Församlingen synes egentligen icke tillhöra de s. k. fattiga församlingarna. Den har nämligen att inom en snar framtid påräkna en inkomst af öfver 300,000 kronor till följd af en blifvande försäljning af skog. Den upplysningen har nu visserligen meddelats, att församlingen äfven har skuld en skuld som lär uppgå till en 160,000 å 170,000 kronor — i den kungl. propositionen angifves den vara 165,000 kronor —, men sedan församlingen med den nyssnämnda inkomsten betalat denna sin skuld, blir i alla fall den återstående behållningen ganska afsevärd och, synes det mig, fullt tillräcklig för att möjliggöra

en jämn och god skolgång för församlingens fattiga barn. Det är sant, att vi icke sakna exempel på att Riksdagen lämnat liknande bidrag till andra församlingar. Sålunda ha vi ju i det nyss afgjorda mom. a) af den nu förevarande punkten beviljat bidrag till Vilhelmina församling och Risbäcks kapellförsamling för just samma ändamål, som med det nu ifrågasvarande anslaget afses. Nu känner jag icke så noga till förhållandena i Norrland, så att jag kan göra en jämförelse mellan å ena sidan Vilhelmina församlings fjälltrakter samt Risbäcks församling och å andra sidan Arjepluogs församling, men jag har alltid hört talas om att Vilhelmina församling skulle vara en af de i ekonomiskt afseende sämst lottade församlingarna i Norrland. Det synes mig däremot, som om så ingalunda skulle vara fallet beträffande Arjepluogs församling, hvilken ju har att påräkna en så stor inkomst som den nyss nämnda. Jag förbiser icke den omständigheten, att möjligheterna att bereda en jämn och ordentlig skolgång för den nu ifrågasvarande församlingens barn ej äro de bästa. Församlingens invånareantal uppgår ju icke till mera än två tusen och några hundra; skolornas antal är 18, men barnen kunna det oaktadt ha så långt som en, och en half, ja, jag tror till och med — fastän detta är undantagsfall — ända till två mil till skolan. Detta är förhållanden, som man icke kan uraktlåta att taga hänsyn till. Men kan man säga, att församlingen är fattig? Det är väl endast fattiga föräldrars barn, som man här afser att hjälpa, ty icke är det väl Kungl. Maj:ts mening, att man skulle taga af statsbidraget för inackordering af äfven de förmögnares barn? Men det måste ju alltid finnas några inom församlingen, som kunna räknas till kategorien förmögna eller åtminstone välbehållna. Återstå sedan de fattiga föräldrarnes barn, och för att bereda dessa en ordentlig skolgång synes mig afkastningen af det kapital, som församlingen har, sedan den efter skogsförsäljningen betalat sin skuld, vara fullt tillräcklig. Det är af denna anledning som jag ansett, att det här ifrågasatta anslaget icke bör beviljas.

Jag hemställer därför om afslag å såväl Kungl. Maj:ts proposition som utskottets hemställan i det nu föredragna momentet.

Herr Hellström: Herr talman! Herr vice talmannen har yrkat afslag å Kungl. Maj:ts af statsutskottet tillstyrkta framställning om att Riksdagen på extra stat för år 1905 skulle anvisa ett belopp af 2,000 kronor att användas för att bereda skolgång åt längre bort från församlingens skolor bosatta barn inom Arjepluogs församling. Detta afslagsyrkande har motiverats därmed, att Arjepluogs kommun skulle hafva en sådan ekonomisk ställning, att den ej behöfde ett dylikt understöd, i det att den nämligen ägde en ganska stor allmänningsfond.

Det är visserligen sant, att Arjepluogs kommun sedan midten af 1880-talet har en allmänningsfond och att för denna fond under år 1896 gjorts en utstämpling samt att en andra utstämpling kommer att verkställas år 1906. Fonden uppgår för närvarande till ungefär 350,000 kronor, och det kunde ju tyckas, som om under sådana omständigheter det verkligen kunde finnas skäl att anse Arjepluogs kommun vara så förmögen, att den själf kunde bekosta de åtgärder, som

Ang.
upphjälpande
af skolväsen-
det inom
Vilhelmina,
Risbäcks och
Arjepluogs
församlingar.
(Ports.)

Ang.
 upphjälpande
 af skolväsen-
 det inom
 Vilhelmina,
 Risbäcks och
 Arjepluogs
 församlingar.
 (Forts.)

blifvit föreslagna för beredande af skolgång åt de fattigare och längre bort från skolan boende barnen. Men att Arjepluogs kommun icke har en så lysande ställning som den siste ärade talaren hållit före, kunna herrarne ganska lätt öfvertyga sig om, därest herrarne vilja vara goda och hvar och en i sin stad draga sig till minnes, huru stor utdebiteringen per fyrk i allmänhet är inom den egna kommunen och därmed jämföra förhållandena i Arjepluog. Oaktadt kommunen har afkastningen af skogsmedelsfonden till sin disposition, utgjorde utdebiteringen pr fyrk under år 1902 — och förhållandet har under de senare åren i allmänhet varit liknande — icke mindre än 2 kronor 67 öre för i mantal satt jord och 91 öre för annan fastighet samt för inkomst — vägskatt och prästlön däri ej inberäknade. Därtill kommer, att församlingen på grund af sina stora utgifter nödgats sätta sig i skuld på ungefär 165,950 kronor, under det att antalet af församlingens medlemmar endast uppgår till cirka 2,300 själar. Under sådana omständigheter bör det vara tydligt, att denna kommun icke har någon synnerligt god ekonomisk ställning. Hårtill kommer, att man under de två sista åren haft fullständig missväxt på foder, så att de fattiga invånarne där nu befinna sig i en ännu svårare belägenhet, än förhållandet varit under de föregående åren.

Då det förhåller sig på detta sätt, förefaller det mig, som om det icke skulle finnas något fog för att räkna kommunen till de förmögare; och min öfvertygelse är, att Arjepluogs kommun är i lika stort behof att erhålla det ifrågasatta statsbidraget som någonsin de två andra, nyss omnämnda församlingarna inom Västerbottens län. Det kan ju visserligen icke förnekas, att förhållandena efter 1906, då kommunen får sälja den andra utstämplingen från sin allmänning, komma att blifva betydligt gynnsammare, och det torde väl också närmast vara af hänsyn härtill, som Kungl. Maj:t och för öfrigt alla myndigheter, som yttrat sig i ärendet, hemställt, att detta anslag skulle beviljas endast för ett år i sänder. Men enligt min åsikt kan den omständigheten, att en inkomst beräknats inflyta under år 1906, icke motivera afslag å en framställning om anvisande af det begärda bidraget för år 1905.

På grund häraf ber jag, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag i den förevarande punkten.

Herr *Svensson* i Bondön instämde häruti.

Herr *Sjö*: Jag har begärt ordet med anledning af hvad den siste talaren yttrade. Han talade om de stora utskylder och utdebiteringar, som Arjepluogs kommun hade måst underkasta sig för år 1902, och därom kan ju hvem som helst läsa på sidan 198 i utskottets betänkande, där man finner, att dessa siffror äro hämtade ur den kungl. propositionen. Där heter det, att utskylderna för år 1902 utgjorde per fyrk för i mantal satt jord 2 kronor 67 öre samt för annan fastighet och öfriga beskattningsföremål 91 öre. Men dessa utskylder äro ju dock ej så stora, såsom jag skall visa herrarne genom att anföra några statistiska uppgifter, som utdelades under gårdagen i kammaren och som röra landtkommunernas finansiella ställning. I en kommun

uti Älfsborgs län, Karl Gustafs socken, hade man icke mindre än 2 kronor 92 öre per fyrk icke blott på i mantal satt jord, utan äfven på annan fastighet och öfriga beskattningsföremål. I Kungsäter uti samma härad eller Marks härad hade man i utskylder 2 kronor 49 öre på hvarje fyrk för såväl i mantal satt jord som andra beskattningsföremål. Och i Göteryds kommun i Kronobergs län uppgingo utskylderna per fyrk till 1 krona 89 öre för alla beskattningsföremål, såväl för fastighet som äfven för inkomst. Om man lade tillsammans alla fyrk i Arjepluogs kommun, såväl fastighetsfyrk som andra fyrk, samt sedan utdebiterade församlingens utskylder på detta sammanlagda fyrktal, så skulle man lätt kunna räkna sig till, hvad det blefve per fyrk. Kommunens hela fyrktal är 15- à 16,000 fyrk, och utdebiteringarna gå, efter hvad man kan finna af de statistiska uppgifterna, upp till 20,215 kronor. Hade då debiteringen varit densamma för fyrk af såväl fastighet som af andra beskattningsföremål, hade utskylderna uppgått till 1 krona 33 öre per fyrk, således långt under hvad som betalas i de af mig omnämnda kommunerna.

Ang.
upphjätande
af skolväsen-
det inom
Vihelmina,
Risbäcks och
Arjepluogs
församlingar.
(Forts.)

Säkert är för öfrigt att, om vi nu bevilja denna lilla summa — den är ju liten, det erkänner jag — gäller det här en stor principfråga; och många socknar skulle helt visst komma efter och begära samma understöd för inackordering af sina skolbarn.

Den ärade talaren från Norrbotten erkände mycket riktigt, att man kan ha skäl att tycka, att, när en församling har en fond på 350,000 kronor och har att år 1906 motse en utstämpling på minst samma belopp som 1896 års utstämpling, hvilken inbragte 337,000 kronor, detta icke är rätta stället att lämna anslag till. Säkert är det som sagdt också, att många andra kommuner sedan skola komma och vilja ha understöd för inackordering af baru under skolgången; och skola vi då verkligen lämna ett sådant prejudikat? Jag undrar, om vi verkligen skola det, och för min del kan jag ej vara med därom, ehuru summan ju är liten; men börja vi blott med små summor, kunna vi vara förvissade om att de bli allt större och större.

Herr talman! Jag ber att få yrka afslag på utskottets hemställan.

Herr Kronlund: Herr talman, mina herrar! Gentemot hvad den siste talaren yttrade, då han jämförde Arjepluog med en del socknar i mellersta och södra Sverige, vill jag säga, att det dock är en väsentlig skillnad mellan dessa båda saker. De sistnämnda kommunerna utgöras af en gammal odalbygd, som helt naturligt har vida större bärkraft än en socken sådan som Arjepluog, där odling och brytande af bygd har ägt rum först på allra sista tiden, där allt är så att säga i nydaning och ingenting är stadgadt, och där ingen egentlig ekonomisk bärkraft finnes. Och beträffande dessa stora allmänningssonder är ju förhållandet med dem det, att af dem får man ju icke använda annat än afkastningen; och denna afkastning där uppe i dessa socknar, som ha sådana allmänningssonder, har vanligen gått åt för att täcka den alldeles oerhördt dryga vägtunga, som finnes i Norr- och Västerbotten. Denna tunga är så oerhördt stor, att den rent af hotar att nedtrycka hela det ekonomiska välståndet och uppsvinget i dessa landsändar.

Vidare är det en annan sak att lägga märke till. Vi veta, att

Ang. socknen blott omfattar litet öfver 2,000 personer, som äro bosatta på ett område af nära 150 kvadratmil, eller väl så stort som Skåne antager jag. De bo icke i stora, sammanträngda byar, utan i gårdar, som ligga spridda här och hvar. Det är då alldeles gifvet, att det skall vara förenadt med alldeles oerhörda svårigheter och kostnader för de enskilde att hålla sina barn i skolan. Se vi på den utredning, som förebragts af Kungl. Maj:t, finna vi, att det år 1901 var nära 20 procent af barnen, som icke kunde bevista skolan. Och hvarför? Jo, tydligen därför att föräldrarne icke hade råd att sända bort barnen och underhålla dem i de byar, där skolorna äro förlagda. Skola vi då låta dessa barn i de aflägsna fjällbygderna växa upp utan något slags bildning? Detta kan väl icke vara någons mening. Det har för öfrigt, såsom herr Hellström sade, varit icke mindre än två nödår däruppe. År 1902 förstörde väder och vind allt hvad de hade af skörd. År 1903 på hösten åto fjäll-lemlar och rättor upp hvarenda smul af det årets skörd, och man blef alldeles totalt blottställd på foder däruppe. Det är alldeles gifvet, att dessa förhållanden skola verka därhän att göra ställningen ännu bekymmarsammare än hvad den redan är på grund af de konstant rådande förhållandena.

Det är af dessa skäl, herr talman, som jag på det innerligaste ber att få yrka bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt.

Med herr Kronlund förenade sig herr *Burman*.

Herr Hörnstén: Då jag under de bittra nödåren har besökt Arjepluogs socken, anser jag mig äga tillräcklig erfarenhet för att kunna yttra mig i denna sak. Jag ber då att få fästa uppmärksamheten på, att afståndet till närmaste järnvägsstation är 16 mil, och att församlingen från sin kyrkplats har 9 mil till närmaste kyrkplats eller Arvidsjaur, dit det icke funnits väg förrän för två år tillbaka. Den enda väg, som förut fanns, var en väg på $2\frac{1}{2}$ mil till Storavan, och öfver den sjön kom man sedan på vintern öfver isen och på sommaren med roddbåt eller ångbåt. Byarne ligga på ett afstånd af en, två à tre mil från hvarandra, och jag tänker, att de ärade reservanterna kunnat få kännedom därom, om de gjort sig mödan att titta på kartan i sammanbindningsbanan här bredvid samlingsalen. Därtill kan jag tillägga, att bland alla nödlidande socknar i Norrbotten Arjepluog står såsom den mest nödlidande. Särskildt strax före jul, när jag var däruppe, gjorde jag mig underrättad om huru skörden af potatis utfallit, denna växt som ju skall utgöra hufvudfödan för vårt lands allmogebefolkning. Och jag fick då veta, att det blott var några få byar efter de stora sjöarna och på öarna, som fått någon potatis. De andra hade blifvit utan. Sädesväxterna hade blifvit uppätta af lemlar långt innan de hunnit sätta ax, och höet hade på samma sätt också gått åt.

Under sådana förhållanden och då herrar Hellström och Kronlund redan gifvit jagaren fullständig upplysning om den ekonomiska sidan af saken, har jag intet annat att göra än att, med kännedom om de däruppe rådande förhållandena, på det lifligaste instämma i utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag har på sommaren 1902 varit i tillfälle att genomresa afsevärda delar af Arjepluogs socken i två olika riktningar ända upp till fjällen, och jag kan intyga, att intrycken, när man läser om förhållandena skildrade i dessa papper, äro ett intet mot när man ser dem på nära håll. Socken är ju oerhördt stor och genomskuren af stora vattendrag, där det stormar om sommaren och som äro ofta ofarbara om vintern, och vidare af stora sumptrakter, som ligga mellan byarne, och öfver hvilka man har att gå miltals på illa spångade stigar för att komma någon vart. Här nere kan man ej göra sig någon föreställning om, hurudana förhållandena äro där uppe. Emellertid skall jag tillåta mig att framhålla ett par synpunkter, som göra, att enligt mitt förmenande staten här egentligen icke kan sägas gifva befolkningen någon nådegåfva, utan snarare uppfylla en förpliktelse genom att gifva tillbaka hvad som staten redan tagit från densamma.

Ang.
upphjälpande
af skolväsen-
det inom
Vilhelmina,
Risbäcks och
Arjepluogs
församlingar.
(Forts.)

Det säges i de hithörande handlingarna, att de ekonomiska förhållandena i socknen äro ytterst dåliga. Man kan förundra sig hur det kan vara fallet med en socken, som har så oerhördt stora skogsmarker, som afkasta ganska mycket. Men när man talar med folket däruppe och tjänstemännen säga de enstämigt, att allt sedan skogsspekulationen gjort sitt intåg och bönderna börjat sälja sina hemman till bolagen, har välmågan aftagit, dryckenskapen kommit in — korteligen det har uppstått en allmän tillbakagång, hvilket också visas af de stigande fattigvårdskostnaderna. Det är den ena anledningen.

Den andra är, att på grund af de oerhördt långa afstånden är det alldeles omöjligt för bönderna att samlas vid kommunalstämmorna och behärska dem. Kommunalstämmorna hållas vid kyrkan; där residera bolagens ombud och tala ensamma för alla bolagens hemman, då de betrakta sina landbönder icke såsom arrendatorer, utan som vanliga arbetare; bolagens ombud få sålunda rösta för en stor massa hemman, under det bönderna enligt lag icke få ha fullmakt att utöfva rösträtt för mer än en person. På det sättet inträffar det, att det egentligen är bolagen som behärska kommunalstämmorna. Detta har till följd, att utgifterna till socknen bestämmas på helt annat sätt, än om bönderna hade makten i sin hand. Bönderna måste hushålla, det ligger i naturen af deras yrke; de måste vara sparsamma. Bolagen ha icke samma hänsyn, utan de slå mer på stort och uttaga sedan utskylderna af bönderna. Det är också en af anledningarna till den ekonomiska tillbakagången. Detta var den allmänna uppfattningen bland befolkningen därstädes och äfven bland kronans tjänstemän och prästerskapet, som jag talade vid. Missförhållandet har bland annat särskildt visat sig vid en väganläggning, som var socknens stora fråga och som utförts så, att den kostat mycket mer än som beräknats, och där bolagens ombud äfven delvis varit entreprenörer för utförandet af anläggningen. Till följd af allt detta rådde därstädes en stor bitterhet.

Jag menar då, att detta är kronans fel, som gjort sin afvittring där så dåligt, att sådana förhållanden kunna uppkomma. Så snart kronan har skänkt bönderna skogen, går den till bolagen, som köpa hemmanen. Om kronan i stället hade ökat på skogsallmanningen, som det talats om, så hade kommunerna fått större inkomster. Kronan har

Ang. upphjälpande af skolväsendet inom Vilhelmina, Risbäcks och Arjepluogs församlingar. nu en gång fortfarande felaktigt härvidlag. Men ändock söker man spjärna emot i det längsta mot att erkänna detta. Det är icke heller värdt att söka få en ändring i förhållandena; det går icke hur man än bär sig åt, ty de högre myndigheterna ha en gång kommit in i föreställningen, att det skall gå på det sättet som det går. Det är anledningen till det ekonomiska betrycket i dessa trakter.

(Forts.) Det är emellertid äfven en annan sak som slår en, när man står däruppe på en aflägsen gård, fjärran från all s. k. civilisation och från alla människor för öfrigt, och hör dessa nejdens hederliga befolkning, som lider så mycket försakelser och får släpa så oerhördt. De fråga: Hvarför skola vi stackars människor, som bo här, där säden icke mognar annat än undantagsvis vid de stora sjöarne, — hvilket också en annan talare nu påpekat — hvarför skola vi, då vi behöfva fara många, många mil på dåliga vägar bara för att forsla hem våra förnödenheter, till på köpet få betala 6 kronor i tull för hvar säck mjöl vi hämta med sådana vedermödor? Det kunna de rakt icke förstå. Och jag får verkligen för min del säga, att när man vistats däruppe och sett förhållandena på ort och ställe, så förstår man, att begreppet fädernesland är ett ganska relativt begrepp. Det är nog ofta så, att den ena landsdelen rent af brandskattar den andra — om jag så må säga. Nu tar ju staten från denna fattiga fjällbefolkning, som bor så långt borta, ett belopp, som antagligen är mycket större än dessa 2,000 kronor; staten tar det i tull för spannmål, som där oändligt väl behöfs och som befolkningen får forsla ofantligt långa afstånd. När förhållandena nu ställt sig så, synes det mig vara en gård af rättvisa, att man återbördar till folket någon del af denna skatt och i något afseende bispringer de föräldrar, som icke ha råd att betala inackordering för sina barn just på den grund att de fått betala en stor del af sin inkomst i skatt till staten i form af tull på sina oundgängliga lifsmedel.

Jag tror därför, att det finnes många skäl, som tala för bifall till utskottets förslag, till hvilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Häruti instämde herrar *Byström, Eklund, Thorsson, Hörnstén, Hammarström, Lindgren* i Örebro och *Forsberg*.

Herr Wiklund: Herr talman! Efter allt som redan yttrats i detta ärende skulle det måhända vara öfverflödigt att orda något vidare därom. Emellertid synes det mig, att man vid bedömandet af denna fråga borde fästa särskildt afseende vid de säregna, alldeles exceptionellt säregna förhållanden, som äro rådande i fjällkommuner sådana som Arjepluogs. Kommunen har en befolkning af endast 2,379 personer, fördelade i nära 200 små byar och spridda öfver en ytvidd af icke mindre än 146 kvadratmil. Det är gifvet, att på ett så stort område med så gles befolkning man icke kan inrätta skolor öfverallt. Man må då därvid besinna, hvad det vill säga att icke ha ens en småskola på närmare afstånd än 1, 2 à 3 mil. Följden af allt detta har blifvit den, att t. ex. under år 1901 icke mindre än 97 skolpliktiga barn voro i saknad af all skolundervisning. Något motstycke till

ett sådant förhållande tror jag icke kan återfinnas ens i öfre Norrlands kusttrakter, än mindre i någon annan del af landet.

Af utskottets betänkande framgår, att kommunen är ganska betungad af utskylder, hvartill äfven kommer vägunderhåll och aflöning till prästerskapet m. m. äfvensom kostnader för inackordering af skolpliktiga barn å sådana platser, hvarest skolor finnas. Ser man på allt detta, finner man att ställningen icke är särdeles lysande i denna kommun. Nu är det visserligen sant — som af den förste ärade talaren framhölls — att kommunen har en skogsallmanning, hvarifrån ganska afsevärda inkomster kunna påräknas. Men dessa inkomster kunna i alla fall icke bli disponibla förrän tidigast år 1907 eller 1908, och det synes mig, att under den allra närmaste tiden borde åtminstone så svåra missförhållanden med afseende på skolväsendet, som där förefinnas, kunna afhjälpas. I öfrigt vill jag framhålla, att beträffande denna afkastning från skogsallmanningen, den icke får användas efter kommunens eget godtfinnande, utan det finnes därför i vederbörlig ordning fastställt reglemente.

Ang.
upphjälpande
af skolväsen-
det inom
Vilhelmina,
Risbäcks och
Arjepluogs
församlingar.
(Forts.)

Skulle nu reservanternas förslag bifallas, blefve följden den, att åtminstone under de närmaste åren en hel del skolpliktiga barn, hvilkas föräldrar i vanliga fall äro fattiga eller mindre bemedlade, komme i saknad af skolundervisning. Det synes mig likväl, som borde det vara ett statsintresse af icke ringa vikt att sörja för att, så vidt möjligt är, undervisning beredes åt alla skolpliktiga barn. Icke heller tror jag, att den lott, som tillfallit denna fjällbygds befolkning, eller de villkor, under hvilka den lefver, kunna vara så afundvärda, att man därigenom skall undandraga densamma detta lilla belopp på 2,000 kronor.

På grund af hvad som i ärendet redan anförts anhåller jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herr *Andersson* i Baggböle.

Herr *Zimdahl*: Jag har endast velat tillkännagifva, att jag på det varmaste instämmer med dem, som yrkat bifall till utskottets förslag. Jag gör detta så mycket hellre, som ifrågavarande anslag är afsedt endast för de närmaste åren. Ett bifall till utskottets förslag har ju sålunda icke bundit Riksdagen för någon afsevärd framtid, och jag är lifligt öfvertygad om att de pengar, som här äro ifrågasatta att beviljas, vore mycket väl använda.

Herr talman, jag ber, som sagdt, att få yrka bifall till utskottets betänkande.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet von *Friesen*: Herr talman, mina herrar! Det är icke min mening att göra detta till en stor fråga. Jag förstår mycket väl reservanternas betänkligheter emot att bevilja detta anslag. Jag vill också säga, att jag tycker det vara rättvist att om möjligt vid anslaget utdelande pröfva, hvilka som äro behöfvande och hvilka icke äro det. Jag kan icke annat än beklaga skolrådets i Arjepluog uttalande, att äfven de, som hafva råd att skaffa sina barn skolundervisning, böra ha del af detta understöd.

Ang. upphjälpande af skolväsendet inom Vilhelmina, Risbäcks och Arjeplogs församlingar.
(Forts.)

Något sådant har emellertid utskottet förebyggt genom sitt förslag. Vidare vill jag säga, att det är klart, att när ny utstämpling af skog ägt rum och därmed tillräckliga inkomster uppstått för kommunen, det är billigt och rättvist, att församlingen sörjer för möjliggörandet af barnens skolgång. För närvarande äro likväl förhållandena sådana, att jag för min del måste betona önskvärdheten af att kammaren beviljar detta lilla anslag. Det är ett faktum, att för närvarande invånarne i dessa byar, hvilkas barn behöfva inackorderingspengar, äro ytterst fattiga. Om man icke beviljar anslaget, blir därför följden helt enkelt den, att barnen icke få någon undervisning och bildning. Och detta är bedröfligt, äfven om det blott gäller ett fåtal fattiga svenska barn.

Det hjälper icke att säga, att kommunen borde betala. Den är utan tvifvel mycket betungad af utskylder. Det är visserligen sant — som en föregående talare påpekade —, att dessa kommuners fyrkar ingalunda äro de mest betungade i Sverige, men det är skillnad mellan dessa fjällkommuner och de kommuner i Älfsborgs och Kronobergs län, hvilka han anförde som exempel. Där kunna barnen gå till skolan och hinna hem igen på dagen. Här åter är detta omöjligt. Och denna börda drabbar personer, som helt enkelt icke kunna skicka barnen i skolan, då de icke kunna få hem dem igen och gifva dem mat. De ha visserligen ondt om mat äfven hemma, men där finns likväl *något* att gifva dem. Om barnen nu icke kunna komma hem på dagen, måste de hålla dem från skolan. Detta är beklagligt. Jag vill därför framhålla önskvärdheten af att man för närvarande, för den tid som här ifrågasattes, beviljar det lilla anslag som begärts.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad samt herr talmannen gifvit propositioner på de därunder framställda yrkandena, blef utskottets i mom. b) gjorda hemställan af kammaren bifallen.

Mom. c).

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 70:o)—82:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 83:o).

Ang. ökning af lärare- och tjänstepersonal vid veterinärinstitutet i Stockholm
m. m.

Kungl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att på extra stat för år 1905 anvisa bland annat dels för anställande vid veterinärinstitutet i Stockholm af ett biträde vid den patologiskt-anatomiska och bakteriologiska afdelningen 2,000 kronor, en vaktmästare vid samma afdelning 900 kronor, en adjunkt vid den ambulatoriska kliniken med den undervisningsskyldighet därjämte, som af direktionen för institutet honom ålades, 3,500 kronor, däraf 2,500 kronor skulle betraktas såsom lön och 1,000 kronor såsom tjänstgöringspenningar, en port- och telefonvakt 800 kronor samt en nattvakt 900 kronor.

Under *mom. a)* hemställde utskottet, att Riksdagen, i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande framställning, måtte på extra stat för år 1905 anvisa för anställande vid veterinärinstitutet i Stockholm af ett biträde vid den patologiskt-anatomiska och bakteriologiska afdelningen 1,500 kronor, en adjunkt vid den ambulatoriska kliniken, med den undervisningsskyldighet därjämte, som af direktionen för institutet honom ålades, 3,500 kronor, däraf 2,500 kronor skulle betraktas såsom lön och 1,000 kronor såsom tjänstgöringspenningar, en port- och telefonvakt 800 kronor samt en nattvakt 900 kronor, eller tillhopa 6,700 kronor.

Ang. ökning af lärare- och tjänstepersonal vid veterinärinstitutet i Stockholm m. m.
(Forts.)

Sedan utskottets berörda hemställan blifvit uppläst, begärdes ordet af:

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet von Friesen, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Det är endast i afseende på en liten detalj, som jag för min del skulle vilja uttala en önskan, att det af Kungl. Maj:t föreslagna beloppet bibehölles, och det är i hvad som rör biträdet vid den patologisk-anatomiska och bakteriologiska afdelningen. Kungl. Maj:t har därvidlag föreslagit 2,000 kronor, men utskottet har nedsatt beloppet till 1,500 kronor och motiverat detta därmed, att detta biträde vore jämförligt med assistenterna vid åtskilliga kliniker vid högskolorna, som icke ha mer än 1,500 kronor, hvarför utskottet ansett, att detta kunde vara nog.

Men nu är förhållandet ett annat; detta biträde har en mer omfattande uppgift. Han är i själfva verket en extra lärare vid institutet, och det är svårt, kanske omöjligt att för denna betalning af 1,500 kronor få en dylik lärare. Den, som har denna befattning, är fullt sysselsatt därmed. Det är icke någon framtidsplats, utan en plats, där man nätt och jämt förtjänar sitt bröd, och det är svårt att i Stockholm lefva på 1,500 kronor. Därför har för mig från sakkunnigt håll framhållits, att det i detta hänseende vore högst nödigt för säkerheten att kunna få en lämplig person till platsen, att arvodet kunde bibehållas vid det af Kungl. Maj:t föreslagna belopp.

Det gäller i detta fall 500 kronor för utsikten att få en lämplig person till denna tjänst, och jag hemställer då, huruvida icke det högre arvodet kunde bibehållas.

Herr Persson i Tällberg: Herr talman! Vid den förberedande behandlingen af detta ärende inom utskottet saknades tillräckligt material för bedömande af omfånget och arten af det föreslagna biträdets arbete, och vi antogo då, att det skulle närmast vara jämförligt med en amanuens, såsom herr statsrådet mycket riktigt anført. Det var därför vi icke velat sätta detta arvode högre än till 1,500 kronor. Men på grund af de upplysningar, som sedermera vunnits, och herr statsrådet här lämnat, har jag för min del ingenting emot, att detta arvode må höjas till 2,000 kronor, och jag har så mycket mindre någonting däremot, som herr statsrådet förklarade sig nöjd med hvad utskottet i öfrigt tillstyrkt. Jag skall därför be att få framställa yrkande om att anslaget höjes från 1,500 till 2,000 kronor och att

sista summan i momentet 6,700 kronor höjes till 7,200 kronor till följd af förhöjningen af detta anslag.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll det af herr Persson i Tällberg under öfverläggningen framställda yrkandet.

Mom. b).

Lades till handlingarna.

Punkterna 84:o)—92:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 93:o), angående anslag till handverksskolan i Kristinehamn för blinda, föredrogs härpå; och anförde därvid

Herr Centerwall: Jag har naturligtvis icke något annat yrkande att göra än om bifall till utskottets af Kungl. Maj:ts framställning föranledda hemställan. Men jag skall be att få begagna tillfället att understryka en motion, som här för några dagar sedan af vår ärade senior, herr Hedin, väcktes, en motion, som förtjänar allt beaktande. Utan bifall till densamma är hela detta anslag förgäfvets.

Herr Hedin har föreslagit, att fängelsearbetet särskildt i fråga om korgflätning icke skall få konkurrera med de blindas arbete. Jag beklagar, att herr Hedin icke tagit steget fullt ut och, i öfverensstämmelse med hvad som beslöts på abnormkongressen i Bryssel 1902, föreslagit en utsträckning af förbudet till borstbindningen — la broserie. Ty de båda, borstbindning och korgflätning, äro, som herrarne utan tvifvel veta, för de blinda särskildt lämpade sysselsättningar, och det är skicklighet i dessa båda yrkesgrenar, som undervisningen vid handverksskolan i Kristinehamn är afsedd att meddela.

Om nu dessa fångarbeten få konkurrera med de blindas arbete, är hvad man gör för dessa handverksskolor alldeles förgäfvets, ty de obemedlade blinda ha ingenting annat att sysselsätta sig med. Man kan icke tänka sig hur bittert en obemedlad blind känner detta. Det finnes mer än en af dem, som sitter i sin lilla lokal och söker redligen lifnära sig med handarbete. Men han kan ju icke täfla med de stora präktigt inrättade verkstäderna i fängelserna med deras moderna arbetsmaskiner och framför allt med deras smarta entreprenörer, som förstå att afsätta fångarnes arbeten.

Alltså kommer detta anslag icke att leda till det därmed afsedda resultat, såvida icke Riksdagen förbjuder, att sådant arbete må förekomma i fängelserna, som kan konkurrera med det arbete, som utföres af dessa människor, som i själfva verket äro mycket mera olyckliga än fängelsernas invånare. Ty de hafva af själfva naturen ofta för hela lifvet blifvit satta i mörk arrest.

Blir icke detta förbud en verklighet genom Riksdagens medverkan, då kan man lika så godt ta bort nu ifrågavarande anslag och alla andra anslag för samma ändamål.

På den af mig omnämnda abnormkongressen i Bryssel 1902 yttrade en berömd man, hvilken också åberopats af herr Hedin, f. d. inrikesministern i Belgien, M. Lejeune, att det är en grymhet och en grymhet som icke kan försvaras från någon ståndpunkt, mot dessa olyckliga människor, att man ger dem en sådan konkurrens.

Det var bara detta jag velat säga för att i min ringa mån och till den lilla kraft och verkan det hafva kan fästa uppmärksamheten på denna högst behjärtansvärda motion.

Ytterligare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 94:o—108:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Efter föredragning vidare af *punkten 109:o*), angående föreläsningskurser för arbetsklassen, begärdes ordet af

Ang. föreläsningskurser för arbetsklassen.

Herr Hedlund, som yttrade: Jag tänker icke göra något yrkande. Men jag kan icke underlåta att göra en anmärkning mot den öfverdrift, som ligger i statsutskottets motivering för afslag å motionen, då statsutskottet säger, att »den ifrågasatta utsträckningen till föreläsningsföreningar utom Sverige af rätten till understöd af svenska staten skulle tvifvelsutän medföra ej oväsentligt stegrade anspråk på delaktighet i anslaget».

Det är i själfva verket endast helt få kolonier, som skulle kunna komma att begära sådant anslag, och de belopp, de komme att begära, torde nog ingalunda blifva så stora, därför att det svårligen kan blifva fråga om att där anordna långa serier af föreläsningar under loppet af ett läsår på samma sätt som inom åtskilliga svenska föreläsningsföreningar, utan det blefve nog så, att man därute skulle vända sig mestadels till i utlandet tillfälligtvis vistande landsmän och be dem hålla en eller annan föreläsning. Anspråken på statskassan komme således i dessa fall att blifva ganska små.

Hvad för öfrigt dessa kolonier i utlandet beträffar, bestå de till stor del ingalunda af emigranter, som vändt Sverige ryggen, utan det är handverkare och industriarbetare, som ligga därute i världsstäderna för att förvärfva nödig yrkesskicklighet och ständigt ha i sina tankar att vända åter till Sverige och här tillgodogöra sig de kunskaper, som de där ute förvärfvat sig. Och därför vilja de under sin vistelse utomlands icke vara alltför mycket stängda från fosterländskt språk och fosterländskt lif. Det är orsaken, hvarför vi tänkt på att då och då låta dem få höra en svensk föreläsning. Svenska staten erkänner ju sitt band med dessa våra landsmän genom att för ganska dyra penningar bestå dem religionsvård. Mig förefaller det, som om det vore en helt enkel konsekvens att utsträcka denna omtanke om dem genom att gifva dessa små bidrag i förekommande fall och sålunda stärka de band, hvarmed de känna sig förbundna med fosterlandet.

Som sagdt, herr talman, har jag mot ett enhälligt statsutskott icke något yrkande att göra.

Ang.
föreläsningss-
kurser för
arbetsklassen.

Med herr Hedlund förenade sig herrar *Pettersson* i Södertälje, *K. G. Karlsson* i Göteborg, *Berg* i Göteborg och *Matsson*.

(Forts.)

Herr Persson i Tällberg: Herr talman! Vid denna punkt vill jag dock försvara utskottets motivering.

Den siste talaren har icke framställt något yrkande. Men då han påstår, att utskottet gjort sig skyldigt till öfverdrift, då utskottet säger, att, i händelse af bifall till motionen, stegrade anspråk på delaktighet i anslaget skulle komma att göras, vill jag dock erinra därom, att man icke af motionärens framställning kan finna någon begränsning, till hvilka länder eller i huru stor utsträckning dylika föreläsningar för utomlands vistande svenskar skulle komma att anordnas. Ty i motionen hemställles, att bidrag af ifrågakvarande anslag må af Kungl. Maj:t tilldelas jämväl sådana å orter utom riket upprättade svenska föreläsningföreningar eller af enskilde anordnade föreläsningkurser, som uppfylla de af Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen föreslagna och af Riksdagen hittills vid dylika anslags beviljande fastställda villkor.

Det är gifvet, att konsekvensen af en dylik bestämmelse skulle leda därhän, att, så snart en sådan föreläsningförening upprättats i främmande land af svenska medborgare, den skulle komma med anspråk på statsbidrag. Och därom vore ju intet ondt att säga, så vida vi hade tillräckliga anslag för våra föreläsningar inom landet.

Jag anser för min del, att utskottets motivering i detta fall är fullkomligt riktig, och jag skall därför be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 110:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 111:o).

Ang.
ifrågasatt
anslag till
folkbildnings-
förbundet i
Stockholm och
centralbyrån
för populär-
vetenskapliga
föreläsningar
i Göteborg.

Af herr *J. G. Pettersson* i Södertälje, med hvilken herrar *K. G. Karlsson* i Göteborg och *H. Hedlund* instämt, hade i en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 161, föreslagits, att Riksdagen måtte till främjande af folkbildningsförbundets i Stockholm föreläsningssbyrås och centralbyråns för populärvetenskapliga föreläsningar i Göteborg för allmänheten afsedda föreläsningkurser på extra stat för år 1905 anvisa ett belopp af 2,000 kronor, däraf 1,000 kronor till hvardera byrån.

Utskottet hemställde dock, att förevarande motion icke måtte af Riksdagen bifallas.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter ordet på begäran lämnades till

Herr *Pettersson* i Södertälje, som yttrade: Herr talman! Utskottet har icke ansett sig kunna förorda bifall till förevarande motion. Såsom

skäl härför anser utskottet, att Riksdagen i en skrifvelse till Kungl. Maj:t den 15 maj 1902 ansett den omständigheten, att universitetslärarne åtagit sig ledningen af ifrågavarande gren af folkbildningsarbetet, innebära en garanti, att detta arbete skulle komma att utveckla sig i en sund och fosterländsk riktning. Då Riksdagens berörda uttalande — säger utskottet vidare — synes innefatta en antydning, att ledningen af de populärvetenskapliga föreläsningarna inom landet, såvidt densamma skulle af staten understödjas, borde vara förlagd uteslutande till de vid universiteten för ändamålet bildade föreningarna, och goda skäl för en sådan uppfattning synas kunna anföras, anser utskottet sig icke kunna tillstyrka motionärens förslag.

Jag tillåter mig emellertid uttrycka ett lindrigt tvifvel angående riktigheten af utskottets mening härvidlag. Jag undrar, om det är så alldeles lämpligt och önskvärdt att, såsom utskottet synes mena, centralisera denna föreläsningsverksamhet. Det må villigt medgifvas, att föreläsningföreningarna i Uppsala och Lund äro väl skickade att drifva denna verksamhet, särskildt med hänsyn till den tillgång på goda föreläsarekrafter, som i dessa städer finnes. Och likaså må äfven medgifvas, att dessa föreningar hittills på ett tillfredsställande sätt fyllt sin uppgift. Men därmed är ingalunda sagdt, att icke äfven andra orter finnas, från hvilka en sådan föreläsningsverksamhet med framgång skulle kunna ledas. Och särskildt synes mig detta vara fallet med Stockholm och Göteborg. I synnerhet förefaller det mig vara ett hårdt tal, att icke från dessa sistnämnda bägge städer ett folkbildningsarbete skulle kunna utgå och utvecklas »i sund och fosterländsk riktning». I bägge dessa städer finnas högskolor. På bägge platserna finnes det således tillgång på högskolelärare såsom föreläsare. Och dessutom finnes i dessa båda städer en stab af andra föreläsare, som äfven måste anses väl skickade för dylikt folkbildningsarbete.

Hvad sedan beträffar den verksamhet, som hittills utöfvats af dessa föreläsningföreningar i Stockholm och Göteborg, så tror jag, att man utan öfverdrift kan säga, att den i allmänhet tillvunnit sig ganska stort erkännande. Detta synes mig, hvad nu särskildt beträffar föreningen i Stockholm, framgå bland annat däraf, att antalet föreläsningar, som denna förening förmedlat, varit stadigt ökning. Sålunda utgjorde antalet genom byrån i Stockholm förmedlade föreläsningar år 1902 305, men steg år 1903 till 809.

Denna föreläsningförening i Stockholm har för öfrigt särskildt vinnlagt sig om att söka bringa ned föreläsarnes resekostnader, hvilket spelar en ganska stor roll, när man betänker, att själva föreläsningarna alltid kosta rätt mycket. Och när man tager i betraktande de ringa medel och de fåtaliga arbetskrafter, som stå till dessa två föreningars förfogande, tror jag, att man billigtvis måste medgifva, att de gjort hvad de kunnat i detta afseende för att anses förtjänta af den uppmuntran, hvarom här är fråga. Föreningarna hafva gjort hvad de kunnat för att både extensivt och intensivt främja folkbildningsarbetet.

På grund häraf, herr talman, tillåter jag mig att, trots utskottets afstyrkande, hemställa om bifall till min motion.

Ang.
ifrågasatt
anslag till
folkbildnings-
förbundet i
Stockholm och
centralbyrån
för populär-
vetenskapliga
föreläsningar
i Göteborg.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt
anslag till
folkbildnings-
förbundet i
Stockholm och
centralbyrån
för populär-
vetenskapliga
föreläsningar
i Göteborg.

I detta anförande instämde herrar *Branting, Sterner, K. G. Karlsson* i Göteborg, *Berg* i Göteborg, *Neiglick, Lindhagen, Natt och Dag, Moll, Nyström, Johansson* i Öija, *Beckman, Wawrinsky* i Saltsjöbaden, *Starbäck, Matsson, Lindgren* i Örebro och *Johansson* i Jönköping.

(Forts.)

Herr Persson i Tällberg: Herr talman! Jag har begärt ordet i denna fråga egentligen för att meddela, att såväl jag som herr Olsson i Fläsbro inom utskottet yrkat bifall till den i detta ämne väckta motionen, och att vi fortfarande stå på samma punkt, oaktadt vi icke antecknat oss som reserverar; och anledningen, hvarför vi icke gjort detta, är den, att vi i slutet af motiveringen lyckades få in en och en half rad, som åtminstone gick i den rätta riktningen. Och därför föllo vi beskedligt undan och reserverade oss icke. Men vi hafva icke ändrat mening, och vår uppriktiga önskan är, att denna motion måtte bifallas. Folkbildningsförbundets i Stockholm föreläsningsbyrå och centralbyrån för populärvetenskapliga föreläsningar i Göteborg hafva på ett kraftigt sätt gått oss i landsbygden till handa med råd och upplysningar beträffande såväl föreläsare som undervisningsmateriel, så att våra föreläsningar icke på långt när skulle ha blifvit så fruktbringande, om icke dessa föreningar haft denna verksamhet, och vi således icke haft dem att vända oss till. Och detta är ett arbete i folkbildningens tjänst af så stor vikt och betydelse, att man, huru stor sparsambetsvän man än må vara, måste anse det högeligen önskvärdt att motionen bifalles, och hoppas jag, att åtminstone denna kammare så skall göra, hvarför jag yrkar afslag å utskottets hemställan och bifall till motionen.

Herr Centerwall: Herr talman, mina herrar! Det är mig mycket obehagligt att anfalla. Jag försvarar hellre, om det är möjligt. Men denna gången måste jag göra ett undantag, oaktadt jag vet, att det är som att sticka hufvudet i ett getingbo — jag fick åtminstone det intrycket på grund af de många instämmanden, som kommo herr Petterssons anförande till förmån för »folkbildningsförbundets» — hvilket stolt namn! — föreläsningsbyrå till del, och det gäller ju ett stockholmsintresse.

Jag är den förste att erkänna, att ju flera bildningscentra vi hafva, desto bättre kan det vara för vårt folkbildningsarbete, och jag är äfven den förste att erkänna, att hufvudstaden i ett land kan vara centralpunkten äfven i detta fall.

Men det beror på, huru detta arbete skötes och skötes.

Byrån i Stockholm ledes visserligen af en snäll och förträfflig ung man — en af de bästa karaktärer jag känner —, men han tillhör de s. k. socialreformatörerna, dessa lappskräddare i det moderna samhällets tjänst. Och dylika välmenare hafva så många hål att sy till, att det ofta blir dem svårt att förfärdiga något helt stycke. Detta torde också vara anledningen till att jag, sedan 17 år tillbaka föreståndare för en föreläsningsförening i landsorten, och flere med mig haft ett och annat att anmärka mot skötseln af denna föreläsningsbyrå. Jag vill nu icke fästa mig vid sådana småsaker som att en föreläsare blir annonserad

samma dag i Malung och Söderhamn etc. — sådant kan ju hända den bästa; icke heller vill jag stöta mig på, att förbundet annonserar, att det skickar ut musiksällskap, men när sällskapet efter en lång vinterresa kommer fram till Rättvik, så kan sängerskan icke sjunga — sådant är opraktiskt, men mänskligt.

Men jag ber att få fästa mig vid sådant, som det motionären sade: »skall det icke i hufvudstaden finnas de allra bästa föreläsningkrafter, och skall man icke där hafva tillräckligt att välja på» eller något dylikt — jag gör icke anspråk på att citera verba formalia. Ungefär sådant var emellertid hans yttrande.

Huru förhåller det sig nu i verkligheten med denna sak? Hvarifrån äro många af de föreläsare, som finnas upptagna i byråns katalog? Jag har här denna katalog i min hand och därpå synes det, att föreläsarne ej blott äro från hufvudstaden, utan ock från Norrviken, från Hvetlanda, Tumba, Norrköping, Huskvarna, Hannäs, Eskilstuna, Hedemora, Västerås, Hudiksvall, Herrljunga etc. Däri är ju intet ondt, men icke kan man påstå, att det bara är föreläsare från hufvudstaden.

Hvad är det således, som detta folkbildningsförbund gjort och som jag ej gillar? Jo, det har försökt att genom nedsättning af arvoden o. s. v. drifva — jag höll på att säga illojal konkurrens, men det vill jag icke säga — men i alla fall konkurrens med förut bestående inrättningar. Man har tydligen ock afsett att till en riksfackförening sammanföra alla föreläsare och föreläsningar. Men huru stor vän jag än är af fackföreningarna i allmänhet, erkänner jag dem dock icke på andens fria område. Där bör man kunna hafva andra sammanlutningsmetoder.

Låt oss nu se till, hvilka föreläsningar denna byrå har att bjuda på. Läser man katalogen, så finner man, att där förekommer en massa objektiva föredrag i alla möjliga vetenskapliga ämnen, till och med sådana vetenskapsgrenar, som tills vidare måste anses mycket osäkra; där förekomma bland annat i öfvervägande grad socialpolitiska föreläsningar. Nu är jag den förste att fritt tolka de stadgade villkoren för statsbidrag åt arbetarinstitut. Jag vill visst icke tolka dem så inskränkt, som man gör på ett eller annat ställe, nämligen så, att man i föreläsningarna icke ens skulle få snudda vid religion och politik, och att ett föreläsninginstitut, om man det gjorde, skulle mista sitt statsbidrag. Det är en oriktig tolkning, som också af statsmyndigheten kasserats. Men jag tror, att det icke heller är bra, om man får för mycket socialpolitik. Och hvarför? Jo, därför, att de statsunderstödda föreläsningarna äro afsedda för den stora aktningssvärda arbetsskassen, och denna är icke alltid så redobogen att mottaga dylika föredrag, som man skulle kunna tro. Jag tror visst icke, att ej en stor del af densamma skulle hafva ett djupt intresse för sådana föredrag, eller att icke en del af arbetarne skulle kunna följa dem, men jag tror, att *den stora massan* icke alltid äger de förutsättningar, som äro behöfliga för att göra sig dem till godo. Dessa förutsättningar äga ju icke heller alltid vi, mina herrar! Ty socialpolitiken är en mycket svår och vansklig vetenskap. Det fordras ett helt lifs djupgående studier och beräkningar för att kunna tillägna sig en vetenskaplig framställning af socialpolitiken. Och då vi i denna sal, hvori, som man sagt, all

Ang. makt i landet borde vara samlad, fastän den nu ej är det, icke alla ifrågasatt eller alltid kunna fatta dylikt, huru skulle vi då kunna begära, att anslag till våra bröder, som mera sysselsatt sig med kroppsarbete än de flesta af folkbildningsförbundet i Stockholm och tycke är det omöjligt. Jag har velat anförä detta skäl. Jag tror nog, att centralbyrån jag blir skarpt motsagd, och det skulle glädja mig, om jag blefve för populär- för vetenskapliga föreläsningar i Göteborg. lefver bland en stor arbetarbefolkning.

(Forts.) Vidare sade den ärade motionären såsom bevis för att denna föreläsningssbyrå utträttat mycket, att den t. ex. på ett år förmedlat omkring 800 föreläsningar. Nå, här i denna förteckning finnas upptagna flera än 800 föreläsningar, och det blir således knappt en föreläsning af hvarje sort, om man delade ut dem jämnt, och det är väl icke så storartadt resultat af det arbete, som motionären förmenade vara nedlagdt.

En synnerligen god sida hos folkbildningsförbundet är visserligen, att det skickar ej blott föreläsare, utan ock föredrag i landsorten med mycket goda scioptikonbilder. Men då man har utbasunat i tidningarna, att detta vore en specifikt svensk uppfinning, har man haft orätt. Ty jag såg dylikt i England för 20 år sedan och för 18 år sedan i Mindre Asien.

Det må emellertid vara aldrig så förträffligt, så tycker jag, att man bör låta detta förbund arbeta liten smula i frihet, så att det kan utveckla sig obundet af de fjättrar, som i alla fall alltid åtfölja ett statsunderstöd. Låt det arbeta i frihet och visa hvad det duger till! Och när den unge kapplöpningshästen kommit till målet, låtom oss då belöna honom med statspris!

Huru centralbyrån i Göteborg sköter sig, det vet jag icke. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman! En sträng rektor har gifvit en afbasning åt en af mina två skyddslingar. Nu hör det ju icke till god sed, att föräldrar offentligen besvara sig öfver en bestraffning, som en skolmyndighet tilldelat deras barn. Däremot händer det väl ibland, såsom den ärade talaren nog torde hafva sig bekant, att föräldrar och målsmän, när deras pupiller blifvit på ett eller annat sätt illa åtgångna, infinna sig privatim hos herr rektorn och aubålla att efter bestraffningens verkställande få frambålla en eller annan omständighet, som de anse böra gälla såsom förmildrande och urskuldande samt ägnad att — om icke annat — åtminstone för framtiden förtaga den möjligen icke fullt berättigade dåliga mening, som vederbörande på grund af bestraffningen kan hafva erhållit om den bestraffade.

Jag vill nu — det säger jag genast — alldeles icke åtaga mig att fullt tillfredsställande besvara och bemöta alla de aumärkningar, som från rektorn i detta fall riktats emot folkbildningsförbundet i Stockholm. Dock vill jag till en början säga, att vi torde få lof att erkänna litet hvar — möjligen med undantag af den siste ärade talaren — att, huru mycket vi än bemöda oss att i vår tjänst och i fullgörandet af våra värf iakttaga ordning och att sköta oss på bästa sätt, det likväl ibland »klikkar» för oss. Och detta torde då vara så mycket

mera ursäktligt beträffande en sådan här anstalt, som har ytterligt små medel och mycket begränsade arbetskrafter till sitt förfogande. Det förefaller mig därför, som om det icke skulle behövas någon särskildt hög grad af öfverseende för att kunna mildt bedöma exempelvis den anmärkta omständigheten, att en föreläsare råkat blifva annonserad på två orter samma dag. Jag har såsom föreståndare för ett arbetsinstitut under två år använt föreläsningsbyråns tjänster, och jag får säga, att under denna tid vi för vår del aldrig haft anledning till missnöje. Af personer inom föreläsningsbyrån har jag hört, att arbetarinstitutet i Söderhamn icke lärer hafva använt sig af byråns tjänster. Men det kan ju hända, att talaren från någon annan fått de uppgifter, på hvilka han grundade sitt angrepp. Den ärade talaren anmärkte ock såsom ett fel hos denna föreläsningsbyrå, att de i katalogen angifna föreläsarne äro tagna från olika orter och icke endast från Stockholm. Det måste väl snarare vara en fördel, att byrån gör sig besvär att på olika håll taga reda på lämpliga föreläsningskrafter och sedan i denna katalog sammanföra dem, så att man kan få reda på, mellan hvilka föreläsare och hvilka föreläsningssämen man har att välja.

Den ärade talaren ansåg, att det icke var något stort resultat, att föreläsningsbyrån förmedlat på ett år cirka 800 föreläsningar. Ja, om den saken skola vi icke tvista. Det beror på uppfattningen. Men när man tänker på, hvilket besvär en dylik verksamhet medför: föreningen skall sätta sig i förbindelse med respektive föreningar, sedan hos de föreläsare, som beställas, höra efter, om de äro lediga, samt slutligen underhandla om villkoren och dylikt, så måste man erkänna, att det är ett ganska ansenligt arbete, som kräfts för att kunna förmedla dessa 800 föreläsningar.

Den ärade talaren följde icke i sitt anförande den regel, som andra berömde vältalare pläga följa, nämligen att man bör anföras det starkaste skälet i slutet. Det föreföll mig, som om tvärtom den svagaste punkten i hans angrepp var den, hvarmed han slutade. Han sade nämligen: »låt föreningen utveckla sig i frihet, och när kapplöpningshästen kommit till målet, låt oss då bekröna honom med segerns lager» eller något dylikt. Det kan väl icke gärna vara talarens mening, att man skall gifva en sådan anstalt statsunderstöd först när den kommit till målet? Det är väl just i dess kamp för att komma till målet, som den behöfver och bör hafva understöd — för så vidt den verkligen gjort sig förtjänt af understöd.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Hedlund: Liksom den föregående ärade talaren vill äfven jag börja mitt anförande med att säga, att den rektorliga tonen i uttalandet från söderhamnsbänken i förstone verkade högst imponerande på mig. Men det är icke mitt fel, att denna känsla under talets lopp började förbytas till motsatsen. Den närmast föregående talaren har redan dröjt vid några skäl, som talaren på söderhamnsbänken anför, och bemött dem, hvarför jag nu endast vill fästa mig vid ett par ytterligare skäl, som denne senare talaren framhållit. Han uttryckte sig nämligen med en rent af sublim ringaktning om den socialpoliti-

Ang.
ifrågasatt
anslag till
folkbildnings-
förbundet i
Stockholm och
centralbyrån
för populär-
vetenskapliga
föreläsningar
i Göteborg.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt
anslag till
folkbildnings-
förbundet i
Stockholm och
centralbyrån
för populär-
vetenskapliga
föreläsningar
i Göteborg.

(Forts.)

ska vetenskapen. En rektor i Söderhamn, en lärare i klassiska språk, kan möjligen ännu i våra dagar från en så hög ståndpunkt bedöma denna vår tids ledande vetenskap, men vi andra, som lefva litet mera i det lefvande lifvet, vi veta kanske att sätta mera värde på den vetenskapen. Skulle verkligen en föreläsningssbyrå i våra dagar ifrån sitt program stryka föreläsningar i socialpolitik? Det vore ju ungefär detsamma, som om man från ett dylikt program för tvåhundra år sedan hade strukit alla föreläsningar i teologi. Men ännu i vår tid vilja somliga, så snart de få höra ordet social, tillägga ändelsen -ism eller -istisk; de tro, att social och socialistisk är ett och detsamma och att den socialpolitiska vetenskapen är någonting, som stöter på socialism, alltså är af ondo. Sanningen härvidlag är emellertid den, att den socialpolitiska vetenskapen behandlar, förutom socialism, äfven mycket annat, och detta på ett rent vetenskapligt sätt. Misstänker man således, att genom en socialpolitisk föreläsning nödvändigt skall bedrivas någonting sådant som agitation till förmån för socialismen, så misstager man sig grundligt. Det finnes knappast någon gren af det vetenskapliga, det strängt vetenskapliga arbetet i Tyskland, som kan räkna ett så stort antal boknummer, utkomna under loppet af ett enda år, som just den socialpolitiska vetenskapen, och de undersökningar, som därute bedrifvas rörande sociala ting, äro, den ena mer än den andra, utmärkta för sträng, vetenskaplig objektivitet. Långt ifrån att jag betraktar sociala ämnen, uppförda på en föreläsningssbyrås program, såsom af ondo, skulle jag tvärtom anse ett föreläsningssprogram, där icke dylika ämnen funnes upptagna, såsom sorgligt efterblifvet. Frågan är då: upptagas på dessa program för många eller för få socialpolitiska föreläsningar? Talaren på söderhamnsbänken ansåg dem gifvetvis vara för många. Nå, hvad ligger för ondt uti, att så många föreläsningar afse sociala ämnen? Det är ju icke föreläsningssbyrån, som kommenderar föreläsarne och skickar ut dem, det är icke på denna byrå, som det beror, att så många socialpolitiska föreläsningar hållas. Nej, orsaken därtill är nog den, att det på många orter finnes föreläsningssamfund, hvilka tycka om dylika föreläsningar och därför beställa föreläsare däri. Det är ju helt naturligt, att den förening, som helst vill höra socialpolitiska föreläsningar, vänder sig till byrån för att få en person, som kan hålla en dylik föreläsning, liksom att en annan förening vill få en föreläsare i naturvetenskapliga ämnen, o. s. v. Hvad som härvid spelar en roll är dels ämnets egen beskaffenhet, dels ock de särskilda föreläsarne, hvilka kunna utöfva olika lockelsekraft allt efter sin föreläsningsskicklighet eller allt efter som de gjort sig kända. Så är det med den saken.

Den ärade talaren framhöll också, att de föreläsare, som af byrån utskickas, icke alltid skulle varit tillräckligt mogna för att med nödigt kraf på vetenskaplighet kunna behandla sina ämnen, särskildt de socialpolitiska. Ja, detta är ett löst påstående, för hvilket talaren är skyldig bevis. Det kan ju med lika skäl då sägas, att ej heller föreläsarne i andra ämnen alltid ägt den mogenhet, som kan motsvara de kraf, en sträng domare kan ställa på dem. Och för öfrigt skulle man ju kunna framhålla, att precis detsamma skulle kunna sägas om de föreläsare, som utskickas från Uppsala eller Lund.

Såsom ett särdeles viktigt skäl för den önskade decentralisationen på förevarande område skulle jag vilja framhålla, att föreläsarnes resekostnader därigenom skulle ganska väsentligt inskränkas. De föreningar, som rekvirera sina föreläsare från Uppsala eller Lund, få, enligt hvad härom är stadgadt, betala halfva kostnaden för föreläsarens resor och hälften af det honom tillkommande arfvodet (det öfriga ersättes af statsmedel). Hos vår föreläsningsbyrå i Göteborg — och jag antager, att förhållandet med byrån här i Stockholm är i det närmaste enahanda — betalas för hvarje föreläsare ett arvode af 25 kronor och därtill hans resekostnader. Det är nu alldeles gifvet, att intresset för föreläsningar därborta i västra Sverige skall ökas högst betydligt, ifall man där kan få föreläsare med billigare resekostnader och icke behöfver betala så mycket, som man får göra, om föreläsare skola skaffas från Uppsala eller Lund. Härtill kommer också, att föreläsarne äfvensom föreläsningens personal äro i orten jämförelsevis kända, ty man har ju dem alldeles inpå lifvet, så att säga. Det är således en högst väsentlig fördel, att vi icke behöfva hämta våra föreläsare från så aflägsna orter som Uppsala eller Lund. Därför, långt ifrån att vilja till dessa städer allena inskränka den populära föreläsningssamheten, skulle jag snarare vilja utsträcka den till alla de städer i Sverige, i hvilka man kan hopbrunga en föreläsarekår, som motsvarar skäligen anspråk beträffande fyllandet af deras uppgift. Det finnes ännu stora delar af vårt land, som lefva alldeles oberörda af denna unga rörelse. Folket har emellertid, äfven där, genom allt bättre skolvård och genom läsning af dels tidningar, dels böcker fått andra kraf på förströelser än det förut hade; de längta efter andlig föda utöfver den, som kyrkan kan bjuda dem. Då är det tidsenligt att bjuda dem dessa föreläsningar, hvilka gifva dem kunskap eller åtminstone en antydning om kunskap uti allehanda intressanta ämnen. Vid dessa föreläsningar brukar man också gifva åhörarue anvisning på litteratur i det ämne, föreläsningen afhandlar, som de då kunna förskaffa sig från de i nära förbindelse med föreläsningens byrå stående vandringsbiblioteken, hvilka erhålla allt större spridning i de för desamma afsedda trakterna och blifvit synnerligen omtyckta. Genom denna föreläsningssamhet, kompletterad med de kunskaper, som, efter anvisning å föreläsningarna, inhämtas genom studium af vandringsbibliotekens böcker, blir det ett helt annat andligt lif hos folket, åtminstone å sådana orter, där föreläsningssamheten drifves vaket och intresserad. Många bygder i vårt land behöfva på detta sätt väckas och många, många andra bygder finnas, där befolkningen redan fått begär att komma i åtnjutande af denna andliga föda. Låt oss därför, som sagdt, icke centralisera föreläsningssamheten, utan må vi tvärtom decentralisera densamma.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till herr Petterssons motion.

Herr Larsson i Lund instämde häruti.

Herr Centerwall: Herr talman, mina herrar! När jag började mitt förra anförande, yttrade jag, det jag visste, att jag skulle komma

Ang.
ifrågasatt
anslag till
folkbildnings-
förbundet i
Stockholm och
centralbyrån
för populär-
vetenskapliga
föreläsningar
i Göteborg.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt
anslag till
folkbildnings-
förbundet i
Stockholm och
centralbyrån
för populär-
vetenskapliga
föreläsningar
i Göteborg.

att sticka hufvudet in i ett getingbo. Jag finner nu emellertid, att jag därmed använt en mycket oriktig bild. Snarare har jag blifvit fördunklad af ett par lysande förmågor, herrar Pettersson och Hedlund, som, burna af aura popularis, på popularitetens vingar sväfva högt som stjärnorna och anse sig förebåda eller till och med inviga ett nytt tidehvarf i mänsklighetens historia.

Man har nu förebrätt mig, att jag skulle hafva talat alltför rektorligt nyss. Ja, redan en gång förut i denna kammare har jag fått uppbara den beskyllningen. Och det är väl för öfrigt icke så svårt för två så stora män som de föregående talarne att stuka en liten landsortsrektor sådan som jag. Men jag skall i alla fall försöka att öfverleva denna behandling, i all synnerhet som den tilltänkta affiningsprocessen icke försiggick med användande af riktigt effektiva medel. Ty man har beskyllt mig för att säga något, som jag aldeles icke har sagt; man har gått till väga så, som man så ofta gör mot en person, som icke kan blindt följa hela det radikala programmet alltigenom. Man må i de väsentligaste delar närma sig detta program hur mycket som helst, det hjälper icke; kan man icke de själftagna förmyndarnes katekes utantill från pärm till pärm, så blir det strax skrifvet på ens rygg och panna, att man ej är folklig, är *konservativ*, ja folkfiende — ett argument, som särskildt är mycket lämpligt att använda vid valtillfällen.

För att nu med några ord svara herr Hedlund, som ej måtte hört på mig, kan ingen människa mindre än jag vara fängnen under de klassiska språken. Jag har en gång just från denna plats yttrat, att den klassiska vetenskapen, ifrån att fordom hafva varit dominerande och hafva sträckt sin hårda spira öfver hela den civiliserade världen, fått maka sig undan och krypa ned till ett litet hörn af språkvetenskapen och att den nu intager en ännu mera underordnad plats, om man ser på hela det stora vetenskapliga system, som omfattar och förenar alla tänkande varelser. Ofta har jag sagt, att jag icke äger det minsta sinne för latinska och grekiska *glosor*, och det kan nog hända, att det i stället är mina motståndare, som hafva en viss respekt för dem, efter den gamla grundsats, som vi en gång förut i denna kammare hört uttalas, »e longinquo major reverentia» det är uttydt: ju mindre begripande, dess större respekt.

Ej heller kan man väl beskylla mig för någon afvoghet mot folkbildningen. Jag har själf upprättat en föreläsninganstalt och försökt sköta den så, att den skulle hafva någon nytta med sig för dem, som den är afsedd för. Jag har velat låta våra arbetare däruppe i min hemort få del af alla de framsteg, som den mänskliga vetenskapen gjort; jag har t. ex. nyligen låtit för dem föreläsas angående radium och om den sista sydpolsfärden, genom en af deltagarne i densamma, om Ryssland och Japan o. s. v. Detta smakar väl ej af »klassiska språk». Således, hvad de båda föregående ärade talarne i dylikt hänseende mot mig anfört träffar mig icke alls.

Det träffar mig heller icke alls, när man sagt, att jag icke anlitat den föreläsningbyrå, om hvilken jag nyss tillät mig några små anmärkningar, och att jag därför icke kunde bedöma dess verksamhet.

(Forts.)

Jo, jag har försökt anlita denna byrå, men det ledde icke till något resultat, och det var ej mitt fel.

Jag yttrade nyss, att man icke borde bekröna kapplöpningshästen — såsom jag kallade denna föreläsningrörelse — förrän han hunnit till målet. Häremot har det invändts, att, när denna verksamhet kommit till slutmålet, det icke behöfves något understöd för densamma. Men häremot vill jag å min sida säga, att vi böra vänta till dess att föreläsningrörelsen i Stockholm hunnit sitt första mål: att fungera fullt riktigt och korrekt; då först är det tid att understödja dess vidare verksamhet. Men äfven om rörelsen skulle hafva kommit så långt, att den arbetar aldrig så väl och alldeles korrekt — jag lägger för öfrigt icke så mycken vikt därvid, ty det händer nog emellanåt, både med gamla och nya organisationer, att det »glappar» litet i maskineriet — äfven om så skulle vara förhållandet, att allt blifvit ledt i den rätta riktningen, så är det i öfverensstämmelse med hela min åskådning, att det allra bästa är att lämna folk litet frihet först, innan man beviljar statsunderstöd, i synnerhet om man tolkar de villkor, som böra förbindas med ett statsunderstöd, så strängt som jag förut antydt.

Skulle nu kammaren mot förmodan bevilja det nu begärda anslaget, skulle jag icke sörja allt för mycket öfver det. Det är icke från den synpunkten, som jag opponerat mig, utan ur den allmänna frihetens princip. Ty, om detta anslag beviljas, hvad sker då? Jo, endast det, att, enligt min åsikt, anslaget beviljas något för tidigt. Men det kan ju i alla fall hända, att anslaget ändå gör någon nytta och kan hjälpa stockholmsföreningen något att blifva bättre, kan för densamma blifva stödjande och sammanhållande.

Icke skall dock någon kunna med fog påstå, att den här af motionärerna framhållna föreläsninganstalten kan mäta sig med universitetens föreläsningkurser, särskildt dem i Lund, som äga ett så utmärkt föreläsningsprogram, att ingen föreläsningförening i världen — om icke University extension uti Oxford — kan uppvisa något dylikt. Och det kan väl ifrågasättas, huruvida icke *universiteten* äro de enda, som äro kompetenta att leda ett utsträcktare föreläsningsarbete, och att sålunda Stockholms högskola borde sköta den nu ifrågavarande verksamheten.

Man har sagt, att för förbundet i Stockholm vore en fördel, att det mera behandlar socialpolitiska ämnen. Detta gaf min gamle vän herr Hedlund anledning till en tämligen lång utveckling angående de socialpolitiska studiernas betydelse. Tror herr Hedlund verkligen, att jag är okunnig därom; tror herr Hedlund, att jag är en sådan gammal uf, som bara sitter och stirrar mig blind på Xenofons Anabasis och Sjögrens lexikon? Finns det någon anledning att tro det? Tror herr Hedlund vidare, att, såsom han antydde, jag skulle blifva rädd, om på *soci* skulle följa ett *-alism*? Nej, icke ens socialismen skrämmer mig. För min del tror jag, att *socialismen* är evig, men att en af dess produkter, socialdemokratien, däremot är en mycket kort affär. Äfven med de stränga bestämmelser, som vi hafva för statsunderstödet, är jag icke rädd att låta en vetenskapligt bildad socialist föreläsa i mitt arbetarinstitut, om han vill göra det på ett objektivt sätt, och kanske

Ang.
ifrågasatt
anslag till
folkbildnings-
förbundet i
Stockholm och
centralbyrån
för populär-
vetenskapliga
föreläsningar
i Göteborg.
(Forts.)

Ang. jag kommer att försöka experimentet. Jag hade verkligen icke trott, ifrågasatt att herr Hedlund skulle komma med dylikt. anslag till Alltnog, jag skall icke blifva ledsen eller öfvergifven, om kammar- folkbildnings- ren beviljar detta anslag, men jag tror, såsom jag sagt, icke, att tiden förbundet i Stockholm och därför ännu är inne. Och om detta beviljas, komma flera föreningar och begära sådana anslag. Vi hafva i Uppsala föreningarna Heimdal att begära sådana anslag. Vi hafva i Uppsala föreningarna Heimdal för populär- och Verdandi; båda dessa föreningar skicka ut förträffliga föreläsare. vetenskapliga — Det kan nu hända, att både Heimdal och Verdandi komma med föreläsningar i Göteborg. samma anspråk som det stockholmska folkbildningsförbundet, på hvars kompetens jag ej är säker, och det kanske dock blir litet för mycket (Forts.) att börja med. Den, som går långsamt fram, går säkert, och det tror jag bör gälla äfven i fråga om utvecklingen af en i och för sig så berättigad, så ädel, så välsignelserik och så fruktbärande tanke som folkbildningsarbetet. Den bör ledas af mästare, icke af dilettanter. Och härmed må det från min sida vara nog. De herrar, som nyss begärt ordet, kommer jag visst icke att svara.

Herr Österberg: Herr talman! Det är ej så lätt att uppträda efter en sådan man som den, hvilken nyss haft ordet, men jag har i sakens intresse ansett mig skyldig framhålla, att den motion, som herr Pettersson väckt och herr Karlsson m. fl. understödt, är synnerligen beaktansvärd. Herrarne torde erinra sig, huru små anslag vi hittills haft till föreläsningsföreningarna på landsbygden, och herrarne må besinna, att man, då det gäller att skaffa en föreläsare till en sådan liten föreläsningsförening på landsbygden, från ren kostnadssynpunkt sedt icke kan vända sig till de stora föreläsningsanstalterna i Uppsala och Lund. Det är därför en mycket god sak, att det finns folk, som — låt vara att de, såsom herr Centerwall behagade uttrycka sig, kunna betecknas såsom ett slags lappskräddare — dock äro vänliga nog att ägna sig åt folkkupplysningsarbetet. Det är bättre, att det finnes folk, som offra tid, krafter och penningar på att underhjälpa och stöda folkkupplysningsarbetet och göra nytta här i världen, än folk, som endast uppträda med granna ord och fraser, när det gäller att dupera kammaren. Den ärade talaren på söderhamnsbänken och varme folkkupplysningsvännen har gjort sig skyldig till en ytterst ogrannliga handling, då han med nojs och ordjongleri sökte få kammaren att se bort ifrån den verkliga innebörden i motionen och i stället se saken på ett enligt mitt förmenande fullständigt oriktigt sätt. Om dessa båda föreningar i Uppsala och Lund utsända de yppersta föreläsare, för att använda herr Centerwalls uttryck, så medgifver jag, att detta är godt i och för sig, men om det dessutom finnes föreningar, som skicka ut dugliga och på alla ställen, där de uppträdt, fullt godkända föreläsare, som för en billig penning offra tid och krafter för att söka bereda äfven landsbygdens befolkning tillfälle att få en liten droppe med af vetandets källor, så kan väl detta i och för sig icke vara någon förkastlig handling, utan det bör väl tvärtom anses såsom något beaktansvärdt och framför allt uppmuntransvärdt. Det synes mig, som om herrarne här, som representera olika bygder i vårt land, där det finnes små föreläsningsföreningar, hvilka ärligen förfoga öfver allenast 200 à 300 kronor — det synes mig, säger jag, som om herrarne borde

vara glada, om sådana föreningar hafva tillgång till ett antal föreläsare, stationerade på olika trakter i landet, och om man kan beräkna, att detta föreläsningsförbund allt framgent kan verka och tillhandahålla föreläsare, på sätt som förbundet hittills gjort. Jag tror, att denna sak är af den innebörd, att kammaren borde, om kammaren allvarligt betraktar frågan, gå motionärens önskingar till mötes, hvilket, om det också nu icke kan leda till något annat, likväl skulle gifva regeringen ett uttryck för hvad kammaren vill i detta afseende. Om nämligen kammaren nu bifaller motionen, gifver kammaren en direkt fingervisning på att kammaren för sin del förstår att uppskatta det mödosamma och litet beaktade arbete, som föreläsningsförbundets ledning och de personer, som lämna anstalten sitt understöd, nedlägga på folkkupplysningen i vårt land.

På samma gång jag i denna fråga vädjar till kammarens sunda omdöme, vill jag nedlägga en allvarlig protest mot det försök, som här gjorts att genom skämt och kvickheter söka löjliggöra en allvarlig sak. Jag yrkar bifall till motionen.

Herr Kvarnzelius: Den förste ärade talaren har riktat åtskilliga anmärkningar mot det sätt, hvarpå denna föreläsningsbyrå skött sitt uppdrag. Jag begärde ordet icke för att gendrifva dessa hans anmärkningar, utan för att betyga, att den gjort åtskilliga föreläsningsföreningar afsevärda tjänster och fyller ett känt behof. Det är bekant, att ett flertal föreläsningsföreningar under sista åren startat här i landet på skilda platser, och största svårigheten för dem har varit de dryga kostnader, som varit förenade med anordnandet af föreläsningar, därvid största kostnaden särskildt för oss norrlänningar belöpt sig på de dyra resorna. Genom föreläsningsbyrån i Stockholm har det emellertid planerats så, att äfven vi i Norrland kunnat oftare få besök af föreläsare. Det har nämligen anordnats turnéer, därvid resekostnaden fördelats på ett större antal föreläsningsföreningar, hvarigenom totalkostnaden i högst väsentlig mån kunnat nedbringas. Jag har icke förnummit, att byråerna hvarken i Uppsala eller Lund gjort något för att på sådant sätt underlätta föreläsningsföreningarnas verksamhet, men detta har byrån i Stockholm på ett erkännansvärdt sätt sökt befrämja. Det är, synes mig, ursäktligt, om denna byrå icke alltid kunnat fullt tillfredsställa allas anspråk — det är ursäktligt dels därför att den är ny och dels därför att den haft och har små resurser. Afsikten är nu, att byrån skulle få större resurser och blifva satt i tillfälle att på ett mera tillfredsställande sätt fylla sin uppgift. Därför synes det mig, som om konsekvensen af herr Centerwalls resonemang skulle vara ett bifall till motionen.

Den omständigheten att, såsom herr Centerwall nämnde, de flesta föreläsningarna, som finnas upptagna i den katalog, byrån upprättat, skulle omfatta socialpolitiska ämnen — detta är för öfrigt icke riktigt, ty de flesta omfatta icke socialpolitiska ämnen, men ett stort antal behandla emellertid sådana — den omständigheten anser jag icke vara till skada, utan tvärtom. Det råder så oriktiga föreställningar bland allmänheten rörande socialpolitiska frågor, att det är af stor vikt och betydelse att de blifva på ett objektivt och utförligt sätt behandlade

Ang.
ifrågasatt
anslag till
folkbildnings-
förbundet i
Stockholm och
centralbyrån
för populär-
vetenskapliga
föreläsningar
i Göteborg.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt
anslag till
folkbildnings-
förbundet i
Stockholm och
centralbyrån
för populär-
vetenskapliga
föreläsningar
i Göteborg.

(Forts.)

af kompetenta personer. Det är, tror jag, ingen som skall göra den anmärkningen mot byrån, att den icke utsändt fullt kompetenta personer, och jag tror icke heller, att någon skall kunna framkomma med den anmärkningen, att icke de personer, som utsändts, hafva behandlat sina ämnen fallt objektivt och opartiskt, åtminstone har icke i våra trakter någon sådan anmärkning framkommit, och i dessa afseenden är det väl i allt fall man i främsta rummet skall pröfva byråns verksamhet. När byrån kan skaffa fullt kompetenta personer, som på ett objektivt och fullt opartiskt sätt behandla de ämnen, de uppgifvit sig vilja behandla, då synes mig byrån blott därigenom ha gjort ett ganska afsevärdt gagn. Det är icke så lätt för föreläsningsföreningar, som ha små resurser, att sätta sig i förbindelse med eller ens kunna få reda på de lämpligaste personerna för föreläsningar. Då är det godt, att man har en byrå att vända sig till och en byrå, som verkligen vill göra någonting för att underlätta föreningarnas verksamhet. Om den icke i allo kan tillfredsställa föreningarnas anspråk, är det ursäktligt. Den gör dock sitt bästa dels för att om möjligt skaffa goda föreläsare, som ha förmåga att draga publik — och det är det första villkoret för att det skall bli någon effekt med föreläsningsverksamheten — och dels för att i möjligaste mån underlätta kostnaderna.

Det är därför som jag för min del ber att till den kraft och verkan det kan ha dels betyga, att byrån har gjort föreläsningsverksamheten, så vidt jag känner den, ganska afsevärda tjänster, och dels framhålla, att byrån enligt min uppfattning har en uppgift att fylla.

På dessa grunder är det, som jag yrkar bifall till herr Petterssons motion.

Herr K. G. Karlsson i Göteborg: Jag begärde ordet hufvudsakligen för att få tillbakavisa ett yttrande utaf den ärade talaren på söderhamnsbänken. Han antydde, att de, som yttrat sig i motsatt riktning mot honom, sväfvade ut på popularitetens vingar. Jag trodde, att åtminstone den talaren skulle kunna förstå, att man kan lifligt intressera sig för en sak och vilja arbeta för den utan att sträfvä efter popularitet. Han älskar sväfvä ut på skämtets vingar, om jag så får säga. Saken är emellertid för god att skämtas bort med en massa prat, som egentligen icke hör hit: Jag trodde den ärade talaren från Söderhamn vara en vän af folkupplysningsarbetet, detta arbete, som pågår ganska intensivt i vårt land. Och när han därför begärde ordet och började yttra sig emot denna sak, trodde jag, att han hade tungt vägande skäl; och jag får säga, att jag då tänkte för mig själf, att nu är saken förlorad. Jag kunde nämligen icke tänka mig, att dessa lappisaker skulle vara de enda skälen, han hade att anföra. Han nämnde ett sådant skäl som att föreläsningsbyrån utskickat en sångerska, som, då hon kommit fram, befunnits icke kunna sjunga. Ja, sådant kan ju bända till och med vid Operan. Och då kan en sådan malheur väl ännu lättare hända en föreläsningsbyrå.

Om herrarne förmådde skilja agnarna från hvetet, tror jag, att herrarne i anförandet af talaren på söderhamnsbänken icke skola finna många korn, värda att taga vara på. Bland annat sökte han göra dessa föreningar misstänkta genom att likna dem vid fackföreningar.

Ja, mina herrar, finns det verkligen någon, som kan ordna ett sådant arbete utan organisation! Man behöfver väl därför icke kalla dem fackföreningar och således gifva dem ett namn, som i vissa öron är mindre populärt. Den ärade talaren försäkrade visserligen, att han ansåg fackföreningarna älskvärda. Men jag tror icke, att det var hans mening att genom detta öknamn göra föreläsningsföreningarna populära.

För min del skall jag be att få uttala min glädje öfver att utskottet, trots att det ställt sig afvisande mot motionärerna denna gång, dock gifvit en anvisning, nämligen att man kan komma tillbaka, om saken kan erhålla Kungl. Maj:ts förord. Man har åtminstone då all anledning att vänta sig statsutskottets understöd.

Som saken nu ligger, skall jag emellertid be att få instämma i herr Petterssons yrkande om bifall till hans motion.

Häruti instämde herrar *Bergström* och *Thylander*.

Herr vice talmannen Pehrson: För min del har jag fallit i den allra största förundran öfver att denna fråga har kunnat göras till en stor fråga, och jag får vidare säga, att jag känt mig så mycket mera fundersam på hvad man i detta fall skall tänka, när man hör dessa populärvetenskapliga föreläsningar, den ena efter den andra. Man börjar till sist tänka, att det kanske innebär någonting mera än man förut kunnat komma under fund med.

Men när allting kommer omkring, lär ju saken icke gälla annat, än att herr J. G. Pettersson, med hvilken herr K. G. Karlsson och herr H. Hedlund instämt, har begärt ett anslag på 2,000 kronor, att fördelas på hvardera af folkbildningsförbundets i Stockholm föreläsningsbyrå och centralbyrå för populärvetenskapliga föreläsningar i Göteborg. Anslaget är ju icke stort, och ändamålet, som anslaget skulle främja, är ju godt. Men hvarför vill man i detta fall gå förbi de bestämmelser, som Riksdagen i öfrigt har antagit och godkänt för dylika statsanslags beviljande. Så till exempel ser man, att vid den näst föregående punkten rörande de 6,000 kronor, som kammaren nyss beviljat för de föreläsningar, som anordnas utaf universiteten, man där fordrar, att ett sådant anslag må utgå endast under den förutsättning och på det villkor, att de, som föreläsningen begärt, för betäckande af föreläsarens resekostnad och arfvode tillskjuta minst lika mycket som staten. Fordrade man det där, borde man också fordra det i nu föreliggande fall. Jag kan icke se någon skillnad emellan anslag och anslag, ändamål och ändamål. Jag föreställer mig, att de ärade motionärerna hade gjort kammaren en tjänst, om de hade funnit sig i det välvilliga uttalande, de fått af statsutskottet, som alldeles tydligen ger på hand, att därest man kommer med frågan en annan gång från ett rätt håll och den är tillräckligt utredd och man har säkerhet i fråga om den kontroll, som bör utövas här såväl som i hvarje likartadt fall, har utskottet ansett, att, under sådana förhållanden och då ändamålet är godt, man icke skall neka anslag.

Jag kan icke annat än be kammaren om att bifalla utskottets hemställau.

Ang.
ifrågasatt
anslag till
folkbildnings-
förbundet i
Stockholm och
centralbyrån
för populär-
vetenskapliga
föreläsningar
i Göteborg.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt
anslag till
folkbildnings-
förbundet i
Stockholm och
centralbyrån
för populär-
vetenskapliga
föreläsningar
i Göteborg.
(Forts.)

Herr Berg i Stockholm: Då jag måste bekänna mig vara alldeles ur stånd att följa herr Centerwall uti hans tankebanor, som föreföllo mig bra krokiga och villsamma, skall jag inskränka mig till ett par punkter.

Hvad då först beträffar de anmärkningar, som han tycktes vilja rikta emot stockholmsbyrån för populärvetenskapliga föreläsningar för fel i expeditionen, må jag säga, att om några fel i detta afseende förekommit, så är det visst icke gifvet, att det är byrån, som gjort sig skyldig härtill, utan det kan mycket väl vara rekvirenterna, som på något sätt slarfvat. Och jag misstänker, att, om herr Centerwall kommit i delo med byrån i detta afseende, felet icke ligger på byråns sida. För öfrigt måste jag fästa uppmärksamheten på, att man kanske icke får vara så ofantligt sträng emot en byrå, som nästan helt och hållet uppehålles genom intresserade personers uppoffringar af arbete, tid och kontanta medel.

Hufvudanmärkningen, som herr Centerwall riktade emot byrån, gick ju emellertid ut därpå, att den skulle i sin föreläsningsskatalog ha upptagit allt för många ämnen af socialpolitisk innebörd. Jag har denna katalog framför mig, och af ett hastigt öfverslag framgår, att det i själfva verket är ett mindretal af ämnena, som äro af socialpolitisk art. Jag skall icke uppräknas dem, men jag skall anföra några prof på deras beskaffenhet. Och jag skall gå den ärade talaren till mötes så, att jag tar de allra svåraste fallen, nämligen de föreläsningar, som hållas af den person han fann lämpligt beteckna såsom »den socialpolitiske lappskräddaren». Denne föreläsare har verkligen nästan utslutande föreläsningar af socialpolitisk innebörd, och jag skall nämna för herrarne, hvilka farliga ämnen han föreläser om. Det är 1) egnahemsfrågan, 2) arbetarbostäder, 3) konsumtionsföreningar, 4) sammanlutningar mellan jordbrukare (jordbrukskooperation), 5) husmansbruket i Danmark, 6) studenter och arbetare i London, 7) folkbiblioteksrörelsen, 8) sociala missförhållanden och orsakerna till dryckenskap, 9) dryckenskapens sociala följder och 10) emigrationen samt dess orsaker och botemedel. Detta är »den socialpolitiske lappskräddarens» föreläsningssprogram; och jag hoppas herrarne nu rysa och bäfva för dessa ämnens farliga beskaffenhet. Jag trotsar den ärade representanten för Söderhamn att kunna uppvisa några föreläsningssämen i denna katalog, som äro olämpliga.

Jag skall inskränka mig till dessa anmärkningar och yrka bifall till herr Petterssons motion.

Öfverläggningen var härmed afslutad. I enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på afslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Som votering likväl begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaran bifaller statsutskottets hemställan i 111:te punkten af utskottets förevarande utlåtande n:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets berörda hemställen bifallit den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen utföll med 127 ja mot 69 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställen.

Punkterna 112:o)—116:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 117:o).

Uti en inom Andra Kammaren af herr *J. G. Pettersson* i Södertälje m. fl. väckt motion, n:o 160, hade föreslagits, att Riksdagen måtte på extra stat för år 1905 till främjande af centralförbundets för nykterhetsundervisning verksamhet anslå ett belopp af 4,000 kronor att af förbundet användas under de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna skäligt föreskrifva.

*Ang.
ifrågasatt anslag till främjande af centralförbundets för nykterhetsundervisning verksamhet.*

Utskottet hemställde dock, att förevarande motion icke måtte af Riksdagen bifallas.

Vid punkten var fogad reservation af herrar *Persson* i Tällberg, *Olsson* i Fläsbro och *Ersson*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen, med bifall till herr Petterssons i Södertälje förenämnda motion, måtte på extra stat för år 1905 till främjande af centralförbundets för nykterhetsundervisning verksamhet anslå ett belopp af 4,000 kronor att af förbundet användas under de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna skäligt föreskrifva.

Sedan utskottets hemställen blifvit uppläst, yttrade:

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman! Utskottet har icke kunnat tillstyrka bifall till denna motion. Motiveringen för utskottets afstyrkande är enkel och flärdfri. Utskottet har förut tillstyrkt anslag till svenska sällskapet för nykterhet och folkuppfostran, och därför anser sig utskottet icke kunna på förslag af enskild motionär förorda, att äfven centralförbundet för nykterhetsundervisning understödjes med statsmedel.

Hvad nu angår förhållandet mellan anslaget till svenska sällskapet för nykterhet och folkuppfostran och det nu ifrågasatta anslaget, så skulle det ju kunna tänkas, att förstnämnda anslag vore ett hinder för det senare, dock endast under den förutsättningen, att centralförbundet för nykterhetsundervisning utöfvar någon olämplig eller skadlig konkurrens med det andra sällskapet. Så är emellertid ingalunda förhål-

Ang. landet. Svenska sällskapet för nykterhet och folkuppfostran arbetar, ifrågasatt an- såsom herrarne känna, så godt som uteslutande genom spridning af slag till främ- folkskrifter, hvilkas värde jag är den siste att underkänna, i det jag jande af cen- tvärtom erkänner, att det bland dessa folkskrifter finnes en del, som tralförbundets äro verkliga pärlor. Centralförbundet för nykterhetsundervisning däremot arbetar hufvudsakligen genom anordnandet af föredrag i syfte att för nykterhets- undervisning utbilda dugliga föreläsare, instruktörer och undervisare samt förmedla verksamhet. dessas utsändande till skolor och ungdomsföreningar för att där med- dela undervisning om rusdryckernas natur och verkningar. Vid sådant förhållande synes det icke fullt rättvist att försöka låta anslaget till svenska sällskapet för nykterhet och folkuppfostran slå ihjäl förslaget om anslag till centralförbundet för nykterhetsundervisning. Man kan icke heller gärna säga, att anslaget till det förra sällskapet är så stort, att det icke låter sig göra att i samma andedrag förorda det anslag, hvarom nu är fråga.

Det är dock kanske icke så mycket att förvåna sig öfver att första-kammarherrarne i statsutskottet icke hafva beaktat denna framställning. De dväljas kanhända i så höga rymder, att de icke kunna nås af folkets rop om hjälp i kampen mot dryckenskapen. Men det är kanske orättvist att utslunga denna misstanke mot dem. Kanhända vilja de saken, men draga sig för att förorda anslaget, därför att de icke hafva tillräcklig kännedom om dem, som leda detta förbund. Det finnes ju hvarken biskopar eller generaldirektörer i spetsen för dess verksamhet. Jag vågar naturligtvis icke förutsätta, att första-kammarherrarne denna gång hafva låtit leda sig af sådana hänsyn, som, efter hvad en af våra större högertidningar i hufvudstaden öppet antydde, skedde här om dagen, då en enligt denna tidnings förmenande behjertansvärd motion föll i Första Kammaren väsentligen därför, att motionen bland sina undertecknare råkade hafva namnen på ett par miss-hagliga personer.

Däremot torde det kanske vara ägnadt att väcka någon förvåning, att denna blygsamma framställning icke vunnit mera gehör från Andra Kammarens män inom utskottet, hvilka dock bort hafva bättre kännning med de breda lagren inom folket, hvilka bort känna hvar skon härvidlag klämmer så mycket, att de visste, att här föreligger ett behof, som bör fyllas. Herrarne veta alla, att Kungl. Maj:t på framställning af Riksdagen den 4 november 1892 utfärdat ett cirkulär, som bland annat föreskrifver, att i rikets allmänna läroverk, vid seminarierna för utbildande af lärare samt vid folkskolor och småskolor skall vid undervisningen i naturkunnet meddelas en efter lärjungarnas uppfattningsförmåga lämpad undervisning om de rusgiftande ämnenas natur och verkningar. Detta cirkulär är ännu på en del håll en död bokstaf. Det borde då icke synas ligga så fjärran från Riksdagen att vara med om ett anslag, som just afser att göra denna välbehöfliga föreskrift lefvande, och detta är just hufvudsyftet med centralförbundets för nykterhetsundervisning verksamhet.

Vi veta alla, att vår statskassa inhöstar rätt många millioner på brännvinshandteringen. Det är nog icke heller obekant, att åtskilliga af dessa millioner hafva influtit i statskassan på bekostnad af tusentals svenska hems välstånd och lycka. Det är då icke förmätet att begära,

att staten använder en liten bräkdels af dessa inkomster till att i någon mån godtgöra de olyckor, som brännvinsförsäljningen har åstadkommit. Man kan utan öfverdrift säga, att staten för i år på brännvinshandteringen — punschskatten och tullen på spritvaror inberäknade — skördat omkring 28 millioner kronor. Detta är hvad staten får in. Å andra sidan betalar staten till understöd åt två alkoholist-asyler tillhopa 10,000 kronor samt till understöd åt svenska sällskapet för nykterhet och folkuppfostran 4,000 kronor. Summan är 14,000 kronor. Det skulle blifva $\frac{1}{20}$ procent af inkomsterna, som på detta sätt användes till ändamål, hvilka stå i sammanhang med rusdryckshandteringen. Nu ifrågasättes, att detta bidrag skulle ökas med 4,000 kronor.

När vi, som kallas för nykterhetsfantaster, ifrågasätta en liten skärpning af de bestämmelser, som finnas angående försäljningen af de starka dryckerna, då mötas vi ofta, för att icke säga alltid, af denna invändning: det är icke på detta sätt, vi skola bekämpa dryckenskapen. Det är icke på detta sätt, vi skola verka för nykterheten. Det skall ske på öfvertygelsens, på upplysningens väg. Nu har jag ingalunda någon fullmakt eller någon befogenhet att tala å nykterhetsifrarnes vägnar, men jag tror mig utan öfverdrift kunna säga, att dessa nykterhetsiffrare på mycket få undantag när äro villiga att till fulla medgifva riktigheten af den tanke, som ligger till grund för denna invändning. Alla lagbestämmelser i fråga om rusdryckshandteringen äro af intet värde, om de icke uppbäras af en upplyst allmän opinion, och äfven om de uppbäras af en sådan, så är dock enligt min tanke — och jag tror, att den delas af många nykterhetsiffrare — ännu viktigare än kampen för dessa skrifna lagbestämmelser kampen att bland vårt folk utbreda upplysning i dessa ämnen. Detta ha herrarne säkert vid många tillfällen hört nykterhetsiffrarne teoretiskt erkänna. Nu föreligger här ett bevis på att vi vilja i handling omsätta detta erkännande. Jag hoppas, att, då vi nu göra detta, då vi visa, att det är allvar med vårt tal, vi måtte få påräkna bistånd från åtskilliga af dem, som eljest icke alltid stå på vår sida.

Herr talman! På grund af hvad jag nu sagt, därför att staten med hänsyn till de rika inkomster den åtnjuter af brännvinshandteringen har en viss moralisk skyldighet att göra hvad den kan för att bota de sår, som denna handtering åstadkommer, därför att staten nu icke på långt när fyller sin skyldighet i detta afseende, därför att här föreligger ett sätt att verka för nykterhetens främjande, hvilket sätt vunnit erkännande icke allenast från de extrême nykterhetsvännerna. utan äfven från personer, som i denna fråga intaga en mera neutral ståndpunkt, därför att Riksdagen sålunda kan vänta, att de penningar, som på detta sätt användas, blifva väl använda, tillåter jag mig att yrka bifall till den af herr D. Persson med flere vid denna punkt fögade reservation.

Häruti instämde herrar *Broström, Berg* i Göteborg, *Matsson, Erikson* i Öfre Odensvi, *Centerwall, Nordin, Kvarnzelius, Biesèr, Hultkrantz, Eriksson* i Elgered, *Olsson* i See, *Wallentin, Anderson* i Hasselbol, *Collvin, Brock, Lindgren* i Islingby, *Janson* i Bräten, *Forssell, Ström* i Transtrand, *Söderberg, Hörnsten, Ekholm, Ham-*

Ang.
ifrågasatt an-
slag till främ-
jande af cen-
tralförbundets
för nykterhets-
undervisning
verksamhet.

(Forts.)

Ang. *marström, Olsson i Älfvalsåsen, Ericsson i Ahlberga, Johansson i Öija, Branting, Sterner, Räf, Johansson i Jönköping, Hedlund, Neig-läck, Forsberg, Risberg, Sundström, Byström, Hansson, Ericsson i Ofvanmyra och Thorsson.*

ifrågasatt an-
slag till främ-
jande af cen-
tralförbundets
för nykterhets-
undervisning
verksamhet.

(Forts.)

Herr Lindgren i Örebro: Herr talman, mina herrar! Till hvad den föregående talaren sagt har jag i sak ingenting att tillägga, men jag kan icke låta bli att uttrycka min förvåning öfver att utskottet afstyrkt denna begäran, som jag vågar kalla blygsam i jämförelse med den storartade verksamhet, som centralförbundet för nykterhetsundervisning utöfvar. Dess verksamhet, som pågått i flera år, är verkligen storartad. Jag hade tillfälle att åhöra flera af förbundets föreläsningar under riksdagstiden förra året och jag kan intyga, att dessa föreläsningar voro utmärkt förträffliga och praktiska, hållna, såsom de voro, af de skickligaste vetenskapsmän och lärare.

Jag ber få påpeka, att af de i förra kursen deltagande, hvilka uppgingo till 1,300 stycken, voro icke mindre än 881 lärare, och bland dessa lärare funnos rektorer vid läroverk och seminarier, 6 folkskoleinspektörer, lektorer, adjunkter, präster, skolrådsordförande o. s. v. Det har redan påpekats, att centralförbundet för nykterhetsundervisning just har inlagt en icke ringa förtjänst i och för meddelandet af den kompetens, som lärare böra äga för att kunna efterkomma kungl. cirkuläret af den 4 november 1892. Såsom nyss nämnts, brukar man, då det gäller att inskränka rusdryckshandteringen och minska krogarnas antal, säga, att det skall ske på öfvertygelsens väg. Men man kan med skäl fråga: »Hvilken skall öfvertyga, om icke någon undervisar, och huru skola lärare och andra uppfostrare kunna undervisa, om de icke själfva få undervisning. Centralförbundet för nykterhetsundervisning har åtagit sig att sköta om denna sak och har under många år jämte enskilda gåfvor bestridt kostnaderna därför. Må vi då göra allt hvad vi kunna för att understödja detta förbund. Det är en blygsam begäran, som här framkommit, och förbundet borde hafva mycket mer än hvad som begärts, då det arbetar så kraftigt som det gör.

Det arbete, som det uträttar, är icke något nytt eller ett experiment, utan det har pågått i flera år och förbundet har visat ihärdighet, kraft och allvar i arbetet och att det verkligen äger goda krafter för undervisningens bedrifvande. Må vi då göra hvad vi kunna för att få våra lärare uppfostrade så, att de i sin tur kunna undervisa om rusdryckernas farliga verkningar.

Det har redan af en föregående talare påpekats, att staten årligen inhöstar flera millioner på rusdryckshandteringen. Kunna vi under sådana förhållanden med godt samvete afslå en så blygsam begäran som att bevilja 4,000 kronor för undervisning om huru skadliga rusdryckerna äro. Huru skulle vi, om vi nu afsloge denna framställning, kunna försvara oss, och vårt folk en gång blefve alldeles nedsänkt i rusdrycksbegäret? Må vi från Riksdagens sida göra hvad vi kunna, och jag kan icke tänka mig, att Andra Kammaren skulle vilja afslå denna blygsamma begäran.

Det enda skäl, som utskottet framdragit mot bifall till motionen

— ehuru jag för min del icke anser det vara något skäl —, är, att förslaget blifvit framburet af enskild motionär. Häremot vill jag in-vända, att det är 36 personer som undertecknat motionen, så att den som framburit motionen icke kan sägas stå ensam om densamma. Men äfven om han så gjorde, är väl detta icke något skäl att afslå en god motion. Hvarje sak bör ju pröfvas för sig och, om den är god, bifallas.

Jag ber, herr talman, att i likhet med föregående talare få yrka bifall till motionen.

Härmed var öfverläggningen slutad. Därunder hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock afslag å berörda hemställan och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen. Herr talmannen, som nu framställde propositioner å dessa yrkanden, fann den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i 117:e punkten af utskottets förevarande utlåtande, n:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets berörda hemställan bifallit den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen utvisade 65 ja, men 115 nej; och hade kammaren alltså med afslag å utskottets hemställan bifallit den i ämnet väckta motionen.

Punkten 118:o, angående utarbetande af en lärobok om rusdryckernas natur och verkningar, föredrogs härupå; och anförde därvid

Herr Söderberg: Det var en ärad talare på värmlandsbänken, som i förmiddags yttrade, att statsutskottet ofta presterade motiveringar, som äro mycket öfverraskande, och han yttrade därjämte rörande motiveringen vid den punkt, som det då var fråga om, att maken till motivering hade han aldrig sett. Jag skulle vilja tillämpa dessa ord äfven på denna fråga och utskottets behandling däraf.

Först gör nu utskottet här en *erinran* och säger, att utskottet anser sig böra erinra därom, att i kungl. cirkuläret den 4 november 1892 angående undervisning vid rikets allmänna läroverk, seminarier och folkskolor om de rusgifvande ämnernas natur och verkningar föreskrifvits, bland annat, att professor R. Tigerstedts skrift »om spritdryckerna» skulle utdelas till de lärare, hvilka det tillkomme att meddela berörda undervisning, för att tjäna såsom vägledning för densamma. Det är väl ändå något annat än hvad jag motionerat om.

Ang.
utarbetande
af en lärobok
om rus-
dryckernas
natur och
verkningar.

Ang.
utarbetande
af en lärobok
om rus-
dryckernas
natur och
verkningar.
(Forts.)

Denna professor Tigerstedts skrift, som I sen här i min hand, innehåller tvenne afdelningar. Den förra afdelningen innehåller en vetenskaplig framställning om spritdryckerna i kemiskt hänseende, om spritdryckerna i medicinskt hänseende, om de omedelbart framträdande verkningarna af spritdryckerna och om de vid fortsatt missbruk af spritdryckerna framkallade inverkningarna på kroppen. Hvar och en, som vill taga del af den här boken och den förra afdelningen, som jag citerat, skall finna, att den kan vara mycket bra för hvad den är afsedd till, nämligen att tjäna såsom ledning för *lärare*, som skola undervisa barn i skolorna, men att den alldeles icke är lämplig att användas såsom lärobok i skolorna.

Hvad sedan den senare afdelningen af den här boken beträffar, så innehåller den endast statistiska uppgifter. Jag skall bara erinra om en statistisk uppgift, som förekommer i denna boken på 46 sidan. Där förekommer det en statistik om hvad svenska folket årligen utgifver för olika ändamål. Där förekommer en sådan uppgift som att till vårt försvarsväsende åtgå trettiofem miljoner kronor. Jag undrar verkligen, om det kan vara lämpligt, att i skolorna meddelas sådana statistiska uppgifter som att svenska nationen nu utgifver för försvarsändamål trettiofem miljoner kronor. Jag tänker, att herrarne skola finna, att det vore löjligt att i skolorna meddela sådan statistik. Den var lämplig år 1892, då denna bok utgafs, men icke nu. Det här har jag velat säga om den erinran, utskottet velat göra.

Sedan yttrar utskottet: »Huruvida annan för ifrågavarande ändamål afsedd lärobok nu bör komma till användning och huruvida i sådant fall ny bok lämpligen bör genom Kungl. Maj:ts försorg utarbetas, synes icke böra af Riksdagen afgöras». Det tycker jag ändå är det löjligaste i den här motiveringen. Först och främst kan väl icke någon af de värda herrarne i statsutskottet påstå, att vi egentligen hafva någon sådan bok, som är officiellt påbjuden att användas såsom lärobok i skolorna. Jag bestrider ingalunda, att vi hafva rätt många sådana skrifter, som skulle kunna vara lämpliga att användas såsom läroböcker i skolorna, men jag bestrider fullkomligt det påståendet, att det redan nu finnes en bok, som är officiellt påbjuden att användas i skolorna. Förrän vi fått detta, tror jag icke — alldeles som jag sagt i min motion — att undervisningen om rusdryckerna i skolorna kan blifva enhetlig och kraftig. Nu säger utskottet till slut, att det är eu sak, som Riksdagen icke bör befatta sig med eller afgöra. Jag kan icke tänka mig, att utskottet därmed menar, att Riksdagen icke skulle äga att befatta sig med sådana frågor, utan jag tänker mig, att utskottet menar, att det må öfverlämnas åt den enskilda företagsamheten att utgifva sådana här böcker och att det må öfverlämnas åt vederbörande skolråd och dylika institutioner att i sina respektive skolor anbefalla vissa böcker till läroböcker i detta ämne. Ordalydelsen i den här satsen är emellertid dock sådan, att jag icke kan annat än protestera mot försöket att förleda Riksdagen till att göra ett sådant uttalande som att den icke skulle hafva med saken att göra.

Jag har tänkt på den här saken i flera år. Det skulle vara nyttigt att få en sådan lärobok. När man så i våra dagar kan få höra, att nykterhetsverksamheten bör befrämjas på öfvertygelsens väg, då

har jag tänkt, att det väl vore lämpligast att söka bedrifva den ibland det uppväxande släktet, ibland *barnen*. Nu kan man ju visserligen ofta få höra: det hjälper icke, att vi få goda läroböcker, om icke lärarne äro lämpliga och fullkomligt afhållsamma ifrån starka drycker och så vidare, men jag tror ändå, att vi icke få underskatta betydelsen af att hafva en sådan här lärobok för våra allmänna skolor, ty hvad är väl den mest framträdande egenskapen hos ett barn? Det är ju, åtminstone har jag tyckt mig finna det, minnet. Det vore väl, om vi mera enhetligt och kraftigt kunde söka bibringa barnen en rätt uppfattning om rusdryckernas natur och skadliga verkningar.

När jag har dessa uppfattningar fortfarande, äfven sedan jag läst statsutskottets märkvärdiga motivering, är det ju ganska svårt för mig att kunna instämma i dess kläm, att denna motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda. Därmed skulle jag också naturligtvis underskrifva den sista satsen uti motiveringen, som jag tycker är mycket kuriös, såsom jag nyss antydt. Svårt kan det ju ock vara för mig att yrka bifall till min motion, då jag inom utskottet icke fått det allra ringaste understöd och då jag icke vet, om jag inom kammaren har något afsevärdt understöd att påräkna. Jag har därför, herr talman, ingen annan råd än att för närvarande icke göra något yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 119:o)—121:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 122:o).

Kungl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att för uppehållande under åren 1904 och 1905 af undervisningen vid den med Uppsala enskilda läroverk förenade fackskolan för huslig ekonomi på extra stat för år 1905 bevilja ett anslag af 6,800 kronor, att utgå under de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna skäligt bestämma.

Ang.
fackskolan
för huslig
ekonomi i
Uppsala.

Uti en inom Andra Kammaren af herr *K. F. G. Almqvist* m. fl. väckt motion, n:o 67, hade föreslagits, att Riksdagen för uppehållande under åren 1904 och 1905 af undervisningen vid den med Uppsala enskilda läroverk förenade fackskolan för huslig ekonomi måtte på extra stat för år 1905 bevilja ett anslag af 10,800 kronor samt medgifva, att däraf finge för 1904 utgå 3,800 kronor, att utöfver redau tilldeladt anslag för sagda ändamål användas, allt under de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna skäligt bestämma.

Utskottet hemställde, att Riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning och med afslag å herr Almqvists m. fl. förevarande motion, i hvad den skilde sig från berörda framställning, måtte för uppehållande under åren 1904 och 1905 af undervisningen vid den med Uppsala enskilda läroverk förenade fackskolan för huslig

Ang.
fackskolan
för huslig
ekonomi i
Uppsala.
(Forts.)

ekonomi på extra stat för år 1905 bevilja ett anslag af 6,800 kronor, att utgå under de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna skäligt bestämma.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter ordet på begäran lämnades till

Herr Almqvist, som yttrade: Herr talman! Förevarande motion afser, som kammaren behagade finna, att bevilja åt fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala för hvartera af åren 1904 och 1905 ett statsbidrag af 7,000 kronor. Kungl. Maj:t har för enahanda ändamål begärt 5,000 kronor att utgå under nämnda år. Den nedprutning Kungl. Maj:t föreslagit å det anslag, som styrelsen för nämnda skola ansett vara oundgängligt nödvändigt, motiveras i statsrådsprotokollet af ecklesiastikministern på följande sätt:

»Enskilda bidrag kunna nog äfven framdeles påräknas, och genom tillväxt af relevantalet ökas inkomsterna af terminsafgifterna.»

Nu hafva vi i vår motion sökt visa, och, som jag tror, äfven till fullo visat, att ingendera af dessa utvägar, vare sig relevantalens tillväxt eller de enskilda bidragen, kan stå till buds. Man frågar sig nu, om skolans verksamhet icke varit af den samhällsnyttiga beskaffenhet, att den varit värd statsbidrag till det belopp, som skolans styrelse ansett vara nödvändigt. Men såväl af statsrådsprotokollet som ock af hvad statsutskottet yttrar framgår, att häremot ingenting varit att invända. Då gör man sig den frågan: »skall det verkliga vara nödvändigt, att för en så samhällsnyttig inrättning som denna skola bristen i budgeten skall fyllas genom hoptiggda medel?» Ty något annat lär väl icke kunna gripas till, ifall Riksdagen ej bifaller vår motion. För min del tror jag icke, att detta vore Riksdagen värdigt. Vill man, att skolan skall fortsätta med sin gagnande verksamhet, bör man bifalla hvad motionärerna föreslagit. Vill man det icke, skall man taga utskottets förslag.

Jag tillåter mig att yrka bifall till den af mig m. fl. väckta motionen.

Herrar Räf och Reuterskiöld instämde häruti.

Herr Olsson i Fläsbro: Herr talman, mina herrar! Vid sistlidet års riksdag väcktes en motion i Första Kammaren, i hvilken anhölls, att Riksdagen måtte till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala bevilja ett extra anslag å 7,000 kronor. På denna framställning svarade Riksdagen, att den visserligen fann motionen behjärtansvärd, men ansåg, att en dylik framställning borde göras genom Kungl. Maj:t. På detta sätt uttalade sålunda Riksdagen tydligen, att den ansåg Kungl. Maj:t bättre än Riksdagen skickad att pröfva denna sak. Nu har Kungl. Maj:t så att säga tagit Riksdagen på orden och pröfvat lämpligt föreslå ett belopp, som statsutskottet nu också tillstyrkt. Om under sådana förhållanden Riksdagen skulle bifalla herr Almqvists motion, skulle den därmed hafva sagt: »visserligen uppdrog Riksdagen på sätt och vis genom sitt fjolårs-beslut och sin fjolårs-motivering åt Kungl. Maj:t att pröfva denna sak, men ingalunda var det Riksdagens

mening att på något sätt rätta sig därefter; Kungl. Maj:t förstår väl narri».

Nej, mina herrar, har 1903 års Riksdag så godt som lämnat Kungl. Maj:t i uppdrag att pröfva en sak, bör också 1904 års Riksdag, åtminstone dess Andra Kammare, rätta sig därefter, i synnerhet som denna kammare är så godt som oförändradt densamma som i fjol.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Roos: Jag ber att få instämma i det yrkande, som gjordes af herr Almqvist. Jag var för en tid sedan i Uppsala, och händelsen gjorde, att jag kom att besöka fackskolan för huslig ekonomi och taga del af arbetet där. Genom detta besök och genom samtal, som jag sedan haft med skolans styrelses ledamöter, har jag fått den uppfattningen, att ett anslag på 7,000 kronor skulle vara synnerligen väl användbara pengar.

Man har sagt mig, att i skolan i Uppsala händer det ofta, att dit komma flickor, som icke kunna skala en potatis eller åtminstone icke gjort det och som ej kunna tända eld i en spis. Det är lätt att fatta, huru föga sådana flickor, då de skola förestå ett hushåll, kunna förstå att göra detta på ett klokt sätt. Följden blir därför också ofta, att den mat, som förtäres i arbetarehem och mindre bemedlade hem, består af öl, kaffe och smörgåsar. Det är på samma gång en dyr och dålig föda. Sakkunnige hafva beräknat, att af arbetarnes inkomster åtgå ofta 60 ända till 70 à 80 % till anskaffande af föda; och den fattigdom, som förefinnes i obemedlade hem, beror ofta mera på slarf och okunnighet än på bristande tillgångar. Men denna föda är icke blott dyr, den är äfven dålig. Ja, om man studerar provinsialläkarnes berättelser till medicinalstyrelsen, finner man, huru dessa uppgifva, att dålig föda i ytterligt många fall förorsakat magsjukdomar. Denna dåliga föda torde också ofta vara en mycket viktig orsak till den mindre effektiviteten hos de svenska arbetarnes arbete, jämfördt med de amerikanska arbetarnes.

Jag tror därför, att denna skolas uppgift att förbereda lärarinnor, hvilka i sin ordning skola lära kvinnorna i landet matlagning, är mycket stor och betydelsefull. Den är betydelsefull för hälsovården och den är betydelsefull för nykterheten. En promemoria, som jag har fått, innehåller i det hänseendet:

»Alla nykterhetsvänner borde förstå, hvilken betydelse det har, att husmodern förstår sköta hemmet, laga mat, hålla rent och helt omkring sig. En okunnig och slarfvig hustru drifver mannen till krogen. En okunnig och slarfvig mor kan icke gifva sina barn en god uppfostran, hon fostrar ligapojkar och brottslingar. Flickor, som ingenting lärt för att försörja sig, icke vant sig vid arbete, hamna i prostitutionen.»

Det är ju ofta lättare att få igenom ett anslag, som direkt främjar nykterhet och hälsovård, än ett sådant som det nu ifrågavarande, som endast medelbart verkar för vinnande af samma syfte. Vi tänka här i Sverige icke på hvad vi i vårt lilla land med dess omkring fem miljoner invånare anse oss ha råd att ärligen gifva ut för t. ex. den medicinska undervisningen. Medan man i andra länder endast har en

Ang.
fackskolan
för huslig
ekonomi i
Uppsala.
(Forts.)

Ang.
fackskolan
för huslig
ekonomi i
Uppsala.
(Forts.)

medicinsk fakultet, bestå vi oss med icke mindre än tre sådana med tillsammans 47 professorer och åtskilliga laboratorer etc. Här talas icke om att man kan indraga en medicinsk fakultet — hvilket man enligt min mening mycket väl skulle kunna göra — men när det gäller detta lilla anslag å 2,000 kronor, då vill man spara och anser sig icke kunna vara med om detsamma.

Det har här sagts — af herr Olsson i Fläsbro — att man gifvit Kungl. Maj:t i uppdrag att utreda denna fråga och att man därmed också öfverlämnat åt Kungl. Maj:t att bestämma storleken af det anslag, som här bör beviljas. Detta är emellertid en tankegång, som jag omöjligen kan sätta mig in uti. Riksdagen har anhållit, att Kungl. Maj:t ville taga frågan under öfvervägande och för Riksdagen framlägga det förslag i ämnet, som Kungl. Maj:t funne lämpligast, men jag tror icke, att Riksdagen därmed i någon mån har velat afhända sig sin bestämmanderätt i fråga om anslagsbeloppets storlek, utan, sedan frågan blifvit utredd, vill nog Riksdagen själf pröfva, hvad behovet i ifrågavarande afseende kräfver i anslagsväg.

Det talades här under förmiddagen om att vi icke skulle ha anstalter för ungdomen, där den vore omgifven af all möjlig rimlig och orimlig lyx. Detta är också en grundsats, som varit bestämmande för styrelsen för den fackskola, som det här är fråga om. Den har sökt att anordna det hela, med afseende å redskap och omgifning m. m., i så fullkomlig öfverensstämmelse som möjligt med de förhållanden, som ute i lifvet kunna vänta de flickor, som uti skolan få undervisning. Det finnes sålunda här icke några stora skolpalats, där lärjungarne vänja sig vid förhållanden, hvartill de sedan icke finna någon motsvarighet.

Till sist vill jag ytterligare betona, hvad herr Almqvist nyss framhöll, nämligen att det icke kan vara lämpligt att hänvisa skolan till att genom tiggeri — eller hvad man skall kalla det — hos allmänheten söka anskaffa de återstående 2,000 kronorna. Herr statsrådet och chefen för eklestastikdepartementet yttrade på förmiddagen beträffande gymnastikhusfrågan i Uppsala, att det icke vore lämpligt att hänvisa vederbörande till insamlande af frivilliga bidrag, och jag tror, att detta uttalande med lika mycket fog kan göras gällande med afseende å den fråga, som nu är före.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den i ämnet väckta motionen.

Med herr Roos förenade sig herrar *Hjärne*, *Lundell* och *Henricson*.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad samt herr talmannen framställt propositioner på de därunder gjorda yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 123:o).

Lades till handlingarna.

Punkten 124:o).

Utskottets hemställan bifölls.

§ 2.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 6, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående aföningen till lärare vid fortsättningsskolor m. m. Ang.
aföningen till
lärare vid
fortsättnings-
skolor m. m.

I en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 37, hade herr C. R. Johansson i Jönköping med instämmande af 8 andra ledamöter i kammaren föreslagit, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till nya bestämmelser rörande anslag för lärares aföning vid fortsättningsskolor enligt följande grunder:

att antalet läroämnen i dylik skola bestämdes till minst 3, hvilka af vederbörande skolråd eller skolstyrelse valdes bland de ämnen, som tillhörde lärokursen för den egentliga folkskolan eller folkskolans högre afdelning; dock att i fortsättningsskola, som vore afsedd utslutande för lärjungar, hvilka redan under minst ett år bevistat sådan skola, antalet läroämnen kunde vara mindre än 3;

att undervisning i fortsättningsskola skulle meddelas af examinerad folkskollärare eller folkskollärarinna eller ock af lärare (lärarinna), som ägde behörighet för anställning vid allmänt läroverk eller vid af staten upprättad teknisk läroanstalt;

att fortsättningsskola i regeln skulle hafva en årlig lärotid af 180 timmar och finge anordnas antingen med daglig undervisning enligt de bestämmelser, som i detta afseende gällde för egentliga folkskolan, eller ock såsom aftonskola;

att aföningen till lärare eller lärarinna i fortsättningsskola skulle utgå med minst 150 kronor för en undervisningstid af 180 timmar, af hvilket belopp statsverket tillsköte två tredjedelar eller 100 kronor och vederbörande skoldistrikt en tredjedel eller 50 kronor; och

att, där fortsättningsskola varit i verksamhet under kortare tid än 180 timmar under ett år, statsbidrag likväl finge utgå med belopp, som enligt nyss angifna grunder svarade mot undervisningstiden, dock icke för kortare tid än 60 timmar.

Härjämte borde fortfarande gälla de hittills tillämpade bestämmelserna dels därom, att tillträde till fortsättningsskolorna finge lämnas endast för de lärjungar, hvilka med goda vitsord genomgått föregående afdelningars kurser, och dels därom, att på landsbygden i fall af behof högst 4 veckor af folkskolans ordinarie undervisningstid kunde användas för den fortsatta undervisningen.

Utskottet hemställde:

att Andra Kammaren för sin del i anledning af förevarande motion beslöte, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till nya bestämmelser rörande anslag för lärares aföning vid fortsättningsskolor enligt följande grunder:

att i fortsättningsskola undervisning skulle meddelas i det eller de läroämnen, som vederbörande skolråd eller skolstyrelse bestämde, dock

Ang. att i första årsklassen af dylik skola undervisning i hvarje fall skulle
 aflöningen till meddelas i kristendomskunskap, modersmålet och matematik;
 lärare vid att fortsättningsskolor i regeln skulle hafva en årlig lärotid af 180
 fortsättnings- timmar och finge anordnas antingen med daglig undervisning enligt
 skolor m. m. de bestämmelser, som i detta afseende gällde för egentliga folkskolan,
 (Forts.) eller ock såsom aftonskolor;

att undervisningen i fortsättningsskolor skulle meddelas af examinerad folkskollärare (folkskollärlarinna), dock att, där dylik lärare (lärlarinna) ej finnes vara i tillfälle eller villig att åtaga sig ifrågavarande undervisning, eller där sådant för undervisningen i särskildt läroämne ansåges nödigt, vid fortsättningsskolor finge som lärare (lärlarinna) anställas äfven annan person, som af vederbörande skolråd eller skolstyrelse och folkskoleinspektör befunnes för ändamålet lämplig;

att aflöningen till lärare (lärlarinna) i fortsättningsskolor skulle utgå med minst 150 kronor för en undervisningstid af 180 timmar, af hvilket belopp statsverket tillskote två tredjedelar eller 100 kronor och vederbörande skoldistrikt en tredjedel eller 50 kronor;

att, där fortsättningsskolor, som under året nyinrättats och blifvit anordnad såsom aftonskolor, eller i hvilken undervisning meddelats i ett mindre antal läroämnena än 3, varit i verksamhet under kortare tid än 180 timmar under ett år, statsbidrag likväl finge utgå med belopp, som enligt nyss angifna grunder svarade mot undervisningstiden, dock icke för kortare tid än 60 timmar, samt

att hvad nu vore stadgadt dels därom, att tillträde till fortsättningsskolorna finge lämnas endast för de lärjungar, hvilka med goda vitsord genomgått föregående afdelningars kurser, och dels därom, att på landsbygden i fall af behof högst 4 veckor af folkskolans ordinarie undervisningstid kunde användas för den fortsatta undervisningen, fortfarande måtte förblifva gällande.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, begärdes ordet af

Herr Beckman, som anförde: Herr talman, mina herrar! Det är en mycket viktig fråga, som det nu föreliggande betänkandet afhandlar. Sedan lång tid tillbaka har frågan om en reform af våra fortsättningsskolor stått på dagordningen. Kravet på en sådan reform har framträdt allt bestämdare år efter år. I samma mån som folkbildningsarbetet i allmänhet utvecklats sig, har man känt med sig, att man uti fortsättningsskolorna haft ett andligt verktyg, som man icke användt med den kraft, som man bort. Särskildt har man önskat att få fortsättningsskolorna mera lämpade efter de olika behof, som göra sig gällande å olika orter. Det är, exempelvis, gifvet, att i en jordbrukande trakt bör man ställa olika anspråk på fortsättningsskolorna än i ett industriellt samhälle. Jag tror, att det finnes en möjlighet för att fortsättningsskolorna skall kunna utvecklas så, att den verkliga kan — åtminstone i någon mån — tjänstgöra som en förberedande yrkesskola för de olika näringar, som på de olika trakterna äro de viktigaste och i fråga om hvilka ett särskildt behof af utbildning just på den orten förefinnes.

Man måste vara den ärade motionären tacksam för att han fört

fram denna fråga. Han har sammanbundit den med frågan om det bidrag, som från statens sida bör utgå till ifrågavarande skolor. Motionären håller före, att, då staten i öfriga härmed jämförliga fall lämnar ett bidrag, uppgående till två tredjedelar af aföningskostnaderna, staten äfven här borde lämna ett motsvarande bidrag, och däri instämmer jag på det lifligaste med honom.

Motionären har vidare framhållit, att om man skall kunna lämpa fortsättningsskolornas verksamhet efter de olika orternas behof, är det af den allra största vikt, att man i vissa afseenden medgifver eu utsträckt valfrihet. Endast om valfrihet finnes, kan det goda ändamål vinnas, som med dessa skolor afses. Motionären har yrkat på valfrihet dels i fråga om lärarne och dels i fråga om läroämnena. Han anser, att det icke är oundgängligen nödvändigt, att det är folkskollärare, som undervisa i alla ämnen i fortsättningsskolorna. Utskottet har i det afseendet gått till och med något längre än motionären och gifvit en större frihet åt skolrådet. Utskottet anser nämligen, att skolrådet i samråd med vederbörande folkskoleinspektör bör äga att bestämma den kompetens, som skall ligga till grund för lärarebefattningarna vid fortsättningsskolan.

Så långt är allt godt och väl. Men med afseende å det yrkande på *valfrihet* i fråga om *läroämnena*, som motionären framställt, har utskottet funnit sig böra göra en bestämd inskränkning. Motionären har ansett, att man borde lämna skolrådet full valfrihet i fråga om de ämnen, som skola vara obligatoriska, och endast bestämma antalet sådana ämnen. Utskottet däremot hyser den uppfattningen, att en sådan anordning vore olämplig. Utskottet uttalar utan angifvet skal som sin äsikt, att tre ämnen — låt vara tre af de viktigaste —, nämligen kristendomskunskap, modersmålet och matematik, böra vara obligatoriska i fortsättningsskolorna. Till kristendomskunskap skulle därvid, heter det äfven, kunna räknas kyrkohistoria. Dessa tre nu nämnda ämnen skulle således, icke ens där skolrådet så önskade, kunna bortväljas.

Jag kan för min del icke finna annat, än att man här borde genomföra valfrihetsprincipen alldeles fullständigt. Jag känner åtminstone ett skoldistrikt, där man för närvarande till och med ansett sig böra afstå från statsbidraget för att kunna utan någon som helst inskränkning så ordna fortsättningsskolan, som man funnit för det ifrågavarande distriktets behof vara lämpligast. Jag förstår icke, hvarför man icke skulle kunna hysa det förtroende för skolråden, att man kunde öfverlämna åt dem att allt efter ortens särskilda behof själfva bestämma, i hvilka ämnen undervisning borde meddelas i fortsättningsskolorna. Om vi t. ex. först taga modersmålet, så kan det ju mycket väl tänkas, att någon undervisning i detta ämne icke behöfves i fortsättningsskolan. Barnen ha ju i allmänhet redan under skoltiden en fem timmar i veckan fått undervisning i modersmålet; och man lämnar faktiskt äfven i fortsättningsskolan ett slags undervisning däri vid, kan man säga, hvarje väl skött lektion, då man där öfvar sig både i det talade språkets användning och, i fall skriftliga uppgifter och anteckningar förekomma, äfven i skriftspråkets användning. Jag finner det sålunda icke nödvändigt att införa modersmålet som obligatoriskt

Ang.
afönningen till
lärare vid
fortsättnings-
skolor m. m.
(Forts.)

Ang. läroämne i fortsättningsskolorna. Hvad vidare beträffar kristendomen, aflöningen till lärare vid fortsättningsskolor m. m. har jag alldeles samma anmärkning att göra som i fråga om modersmålet. Det kan finnas fall, då skolrådet anser det lämpligt att med hänsyn till den tid, som redan i folkskolorna offrats på detta ämne, icke upptaga det bland undervisningsämnena i fortsättningsskolan. Man har ju i allmänhet i folkskolorna fem timmars kristendomsundervisning i veckan, hvartill kommer bön, som vanligtvis tager en kvarts timme eller 20 minuter hvarje dag. Dessutom finnes ju alltid tillfälle till deltagande i de allmänna gudstjänsterna, som också i själva verket äro en kristendomsundervisning. Slutligen kommer efter fortsättningsskolan eller samtidigt med densamma konfirmationsundervisningen. Förefaller det icke då olämpligt att genom lag tvinga skolråden att upptaga den dyrbara tiden i fortsättningsskolorna med ett ämne, i hvilket barnen redan förut erhållit så mycken och grundlig undervisning — ett ämne, i hvilket de under sin konfirmationstid få än ytterligare undervisning? Jag vet mycket väl, att man, när någon vill till tiden, kvantitativt, inskränka undervisningen i kristendom, genast antager, att meningen därmed i själva verket är att rikta ett angrepp mot kristendomen. För min del tillbakavisar jag alldeles ett dylikt påstående. Jag är öfvertygad om att en förenklad och fördjupad kristendom är en lifsprincip för vårt folk, och det gläder mig, om en sann, kristlig åskådning intränger i det enskilda barnets hjärta som en för dess lif bestämmande grundsats. Men jag tror icke, att detta vinnes därigenom, att man åt undervisningen i kristendom anslår ett så synnerligen stort antal timmar. Det är icke tiden det härvid beror på, utan det är något helt annat: det är sättet, hvarpå denna undervisning meddelas. Någon tid behöfves naturligtvis därför, men hvarför är det, exempelvis, nödigt att offra så mycket mera tid på detta ämne i folkskolorna än i de allmänna läroverken? Då emellertid nu detta faktiskt sker, förefaller det mig, som om man med största trygghet skulle kunna öfverlämna åt skolråden att själva bestämma, huruvida de med hänsyn till den korta undervisningstiden i fortsättningsskolorna skulle där vilja ersätta kristendomsundervisningen med något annat ämne.

Jag anser således, med andra ord, att det, från hvilken synpunkt man än ser frågan, icke kan innebära någon fara att lämna skolrådet frihet att bestämma, i hvilka ämnen undervisning bör meddelas i fortsättningsskolorna. Och äfven från utskottets synpunkt borde faran därvidlag ju synas så mycket mindre, som i allmänhet pastorn i församlingen är skolrådets själfskrifne ordförande. I det skoldistrikt, som jag nyss åsyftade, där man afstått från statsbidraget för att redan nu kunna ordna fortsättnings- eller aftonskolan så, som man funnit lämpligast för distriktets behof, har man ansett sig icke behöfva i denna aftonskola meddela någon särskild undervisning i kristendoms-kunskap. Man har hållit före, att tiden skulle kunna begagnas fördelaktigare. Man visste ju, att den förut i folkskolan lämnade undervisningen i kristendom kvantitativt nått en omfattning, som vore fullt tillfredsställande. I den händelse särskildt kristendomen bortväljes i vissa fortsättningsskolor, kan ju, hellre än att taga tid från denna skola, prästerskapet — såsom jag hört talas om att man understundom gör

— anställa ett eller annat s. k. repetitionsförhör med barnen, ifall sådant funnes lämpligt. På det sättet finge ju barnen en repetitionskurs i kristendom, tills de komma i konfirmationsskolan.

Från hvilken synpunkt jag således än ser frågan, finner jag, att det lyckligaste varit, om utskottet anslutit sig till motionärens förslag. Motionären är ju en i hög grad erfaren man på det pedagogiska området, särskildt beträffande folkskolan. Han har för sin del icke fruktat att lägga eu utsträckt bestämmanderätt i skolrådets händer och jag anser det beklagligt, att utskottet icke delat denna motionärens uppfattning.

Jag vill därför här framställa det yrkandet, att kammaren, med godkännande i öfrigt af utskottets betänkande och den hemställda utskottet där gjort, i fråga om de allmänna grunder, som åberopas i motiveringen, ville i första punkten vidtaga sådan ändring, att densamma får följande lydelse: »att i fortsättningsskola undervisning skall meddelas i det eller de läroämnen, som vederbörande skolråd eller skolstyrelse bestämmer, dock att i första årsklassen af dylik skola undervisning i hvarje fall skall meddelas i minst tre läroämnen». Detta mitt förslag skiljer sig således från utskottets blott därutinnan, att jag icke uppräknar vissa ämnen, i hvilka undervisning alltid skall meddelas, utan anser, att det bör lämnas åt hvarje skolråds eget skön att bestämma om den saken.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets nu föreliggande betänkande med den af mig här nyss föreslagna ändringen.

Med herr Beckman förenade sig herrar *Thylander, Persson* i Malmö, *Larsson* i Lund, *Matsson, Berg* i Göteborg, *Jansson* i Edsbacken, *Sundin, Hultkrantz, Granlund, Ericsson* i Vallsta och *Johansson* i Öija.

Herr Johansson i Jönköping: Herr talman, mina herrar! Den föregående ärade talaren har yrkat sådan ändring i utskottets nu föreliggande förslag, att beträffande den första af de i motiveringen angifna allmänna grunderna det af mig i min motion framställda yrkandet skulle bifallas i stället för hvad utskottet i samma afseende föreslagit. Jag har själf deltagit i detta ärendes behandling inom utskottet, och då jag icke reserverat mig mot det slut, hvartill utskottet kommit i frågan, anser jag mig skyldig att afgifva en förklaring öfver anledningen härtill.

Utskottet har i tre särskilda punkter afvikit från hvad jag i min motion föreslagit. I två af dessa punkter, nämligen de två sista, förekomma dock egentligen icke några afvikelser i sak, utan endast ett närmare preciserande af hvad jag i motiveringen uttalat. Särskildt gäller detta den allra sista punkten. I andra punkten har utskottet — jämte ett preciserande af hvad jag i visst afseende föreslagit — visserligen också gjort en afvikelse från mitt yrkande, men denna afvikelse är från min synpunkt en förbättring. Jag hade nämligen föreslagit, att därest skolrådet behöfver vid fortsättningsskola anställa annan person än folkskollärare, skall denne person ha kompetens för anställning vid allmänt läroverk eller vid af staten upprättad teknisk

Ang.
af öfningen till
lärare vid
fortsättnings-
skolor m. m.
(Forts.)

Ang. skola. Utskottet har ansett sig kunna föreslå mindre hårda villkor, i aflöningen till lärare vid fortsättnings-skolor m. m. det att utskottet i fråga om sådan lärare icke fordrar annan kompetens, än att han af vederbörande skolråd och folkskoleinspektör skall befinnas lämplig. Jag anser denna ändring vara fördelaktig, och därför har jag naturligtvis icke haft något emot att ansluta mig till hvad utskottet i det afseendet föreslagit.

Hvad återigen den första punkten angår, har utskottet där gjort en afvikelse från mitt förslag, som är af något större och i viss mån principiell betydelse. Anledningen till att jag icke reserverat mig mot utskottets beslut i denna del är den, att det visade sig omöjligt att inom utskottet uppnå enighet härvidlag. Om jag hade hållit på mitt förslag, hade detta ledd till, att utskottet splittrat sig mellan olika meningar, och betänkanudet hade kommit att åtföljas af reservationer. Därtill kom, att det förslag, som var möjligt att få igenom i utskottet, efter mitt förmenande i tillämpningen icke så särdeles mycket kommer att skilja sig från det af mig framställda. Jag har yrkat full valfrihet beträffande läroämnena, men med den bestämmelsen, att i första årsklassen af fortsättningsskola skulle förekomma minst tre ämnen. Utskottet har härtill gjort det tillägget, att de tre ämnena skola fixeras och vara kristendom, modersmålet och matematik. Det är visserligen sant, att den afvikelse, som utskottet härvidlag gjort ifrån mitt förslag, är i princip rätt betydelsefull, men i realiteten blir den dock icke så stor, ty jag föreställer mig, att man i de allra flesta skoldistrikt i alla händelser skulle komma att taga upp just dessa tre ämnen, bland andra naturligtvis.

Jag ansåg mig så mycket hellre böra gå med på utskottets förslag i denna del, som man under behandlingen af detta ärende inom utskottet ifrån den sida, som stod emot mig, framböll, att man alls icke kräfde, att dessa tre ämnen skulle i fortsättningsskolan representeras af ett visst timantal, utan att man nöjde sig med, att de förekommo på schemat, så att t. ex. fordringarna på den obligatoriska kristendomsundervisningen skulle anses fullgjorda, äfven om man i fortsättningsskolan endast hade en half timmes bibelläsning i veckan. Vid sådant förhållande hade jag naturligtvis icke några egentliga invändningar att göra mot utskottets förslag.

Det har nu sagts, att den faran föreligger, att om kristendomen skall upptagas bland fortsättningsskolornas obligatoriska ämnen, skulle en eller annan skolrådsordförande kunna tillämpa bestämmelserna härom så, att i fortsättningsskolan hufvudsakligen meddelades undervisning i kristendom, och därigenom vinnes naturligtvis icke syftet med ifrågavarande skolor. Jag vill emellertid påpeka, att den faran föreligger, äfven om man inför fullständig valfrihet, ty med en sådan valfrihet har man icke betagit de skolrådsordförande, som sådant önska, möjligheten att göra kristendomsundervisningen dominerande i fortsättningsskolan. Vill man förekomma en dylik eventualitet, måste man tillgripa andra medel. Jag ser ingen annan utväg härvidlag, än att kyrkostämman får göra gentemot skolrådet och dess ordförande så, som Riksdagen ibland brukar göra gentemot Kungl. Maj:t, nämligen föreskrifva vissa villkor vid beviljande af anslag för ändamålet. Om ett skolråd eller en församling fruktar, att en skolrådsordförande

skall begagna sitt inflytande för att tillgodose kristendomsundervisningen i fortsättningsskolan mer än skäligt är, bör skolrådet eller församlingen bestämma, att åt detta ämne icke får ägnas mer än ett visst timantal i veckan. Detta är enda sättet att förekomma nämnda fara, så vida man icke rent af vill förbjuda all kristendomsundervisning i fortsättningsskolorna, men så långt lär man väl ändå icke vilja gå.

Ang.
aflöningen till
lärare vid
fortsättnings-
skolor m. m.
(Forts.)

Hvad kristendomsundervisningen i fortsättningsskolorna vidare beträffar, har utskottet i motiveringen gjort ett uttalande, som går ut därpå, att ifrågasvarande undervisning skulle kunna få förekomma under form af undervisning i kyrkohistoria, så att om ett skolråd vill, att t. ex. katekes, biblisk historia eller bibelläsning icke skola förekomma i fortsättningsskolan, skall undervisning i kristendomskunskap i stället kunna ske i form af undervisning i kyrkohistoria, det vill säga i allmän kulturhistoria i hvad densamma rör kyrkan. Detta anser jag för min del vara ganska lämpligt, och jag vill nämna, att i den stad, som jag här representerar, ha vi, där vi så kunnat, tagit upp kyrkohistoria bland fortsättningsskolans läroämnen, och det har visat sig vara ett mycket lämpligt ämne för lärjungarne, där det, såsom naturligtvis bör ske, begränsas till rimliga proportioner. Jag anser det således vara en förbättring i förslaget, då man gifvit skolrådet rätt att upptaga kristendomsundervisningen i form af undervisning i kyrkohistoria. Meningen är naturligtvis icke, att undervisning i kyrkohistoria skulle förekomma bredvid annan kristendomsundervisning, utan att om något skolråd vill taga upp kristendomsundervisningen i den formen i stället för någon annan, så är detta medgifvet.

Hvad beträffar modersmålet och matematiken, hvilka båda ämnen utskottet likaledes anser böra vara obligatoriska i fortsättningsskolorna, så höra ju dessa ämnen naturligen till dessa skolor och böra där förekomma.

Det är på dessa skäl, som jag kunnat ansluta mig till utskottets förslag, och det är för att främja framgången af förslaget, som jag icke reserverat mig. Jag är nämligen för min del mycket angelägen om, att denna reform, på hvilken vi länge väntat och som verkligen är högst nödig och tidsenlig, blir genomförd. Den föregående ärade talaren antydde, att man i ett skoldistrikt afvisat statsbidraget för att alldeles oberoende af gällande bestämmelser kunna ordna fortsättningsskolorna på lämpligaste sätt. Äfven i den stad, som jag representerar, hafva vi tagit under starkt öfvervägande, huruvida vi icke borde skjuta den nu gällande förordningen om fortsättningsskolor å sido genom att afstå från statsbidraget, så att vi kunde ordna våra fortsättningsskolor så, som för ungdomens behof är nödigt. Men det är gifvet, att en församling icke kan vara vidare benägen att afsäga sig bidraget från staten, så att om förslag i den vägen framkommer, möter detta motstånd från kyrkostämman.

Det är nu för att frågan må vinna en lycklig lösning här i Riksdagen, som jag modifierat min ståndpunkt och anslutit mig till utskottets förslag.

Naturligtvis säge jag helst, att det förslag, som direktör Beckman här framställt, kunde gå igenom, äfven fastän jag icke reserverat mig mot det slut, hvartill utskottet kommit. Jag ber emellertid att få er-

Ang. aflöningen till lärare vid fortsättnings-skolor m. m.
(Forts.) inra därom, att frågan skall passera en kammare till, innan den är afgjord, och man har sagt mig, att utskottets förslag skulle ha större utsikter än mitt att gå igenom i Första Kammaren. Jag vill säga, att jag är så angelägen om att frågan nu måtte bli löst, att jag hellre tager utskottets hemställan, som den här föreligger, med utsikt att förslaget i sådant fall går igenom i Första Kammaren, än jag håller på den mening, jag eljest närmast ansluter mig till, och riskerar frågans fall.

Detta är min ståndpunkt i frågan. Jag skall icke göra något yrkande — jag har ju förut på visst sätt anslutit mig till utskottets förslag — utan jag har endast velat yttra detta som en förklaring till, att jag icke reserverat mig mot utskottets beslut. Naturligtvis såge jag helst, att direktör Beckmans förslag ginge igenom, för så vidt det kunde vinna framgång äfven i Första Kammaren.

Herr Hazén: Herr talman, mina herrar! Då den föregående ärade talaren, motionären själf, icke gjorde något yrkande, skall jag endast be att i all korthet få yrka bifall till utskottets förslag.

Twistepunkten i den nu förevarande frågan är, som vi funnit, ämnenas ställning i första årsklassen af fortsättningsskolan. För närvarande är det så hvad landsorten beträffar — i Stockholm är förhållandet något annorlunda — att i den nämnda skolan äro fem ämnen obligatoriska och två fakultativa. Nu har motionären, och det med rätta, ansett, att för en liten skola, som antingen räcker 6 veckor, om den är af den formen, eller där undervisningen omfattar 180 timmar, om den är aftonskola, är det för mycket att ha fem obligatoriska ämnen, och han har därför hemställt, att den ändringen måtte genomföras, att undervisning i hvarje händelse skall meddelas i minst tre ämnen, hvilka af vederbörande skolråd eller skolstyrelse väljas bland de ämnen, som tillhöra lärokursen för den egentliga folkskolan eller folkskolans högre afdelning. För min del har jag icke kunnat vara med om en sådan obegränsad valfrihet, och jag kan naturligtvis ännu mindre vara med om den än mer obegränsade valfrihet, som herr Beckman vill införa. Såvidt jag uppfattade honom rätt, ville han icke begränsa ämnena till endast sådana, som tillhöra lärokursen för folkskolan eller dess högre afdelning, utan han föreslog, att det i hvarje fall skulle meddelas undervisning i minst tre »läroämnen». Men hvilket ämne kan icke kallas läroämne — och alla möjliga ämnen i världen skulle då, om man så vill, kunna upptagas som obligatoriskt ämne i en fortsättningsskola.

Det är väsentligen två skäl, som varit afgörande för frågans utgång inom utskottet, hvartill jag naturligtvis äfven medverkat.

Det första skälet är, som jag skulle vilja kalla det, statsskälet. Jag anser, att man i fråga om fortsättningsskolorna bör tillämpa den statsprincip, som man hittills i afseende å anslag tillämpat i fråga om hela vårt folkskoleväsende. Man har icke endast sagt, att det är anslag för den och den skolan och nämnt dess namn, utan man har också sagt, hvilka speciella ämnen i den och den skolformen, som man anser böra läsas såväl vid småskolan som vid folkskolan och vid folkskolans högre afdelning. Och när det nu finnes en så liten skola som

t. ex. den nyligen organiserade kvinnliga slöjdskolan, så har man, fastän det gäller ett så minimalt anslag, bestämt, att antalet obligatoriska ämnen skall vara fyra. Om man därför öfvergår till det förslag, som direktör Beckman och före honom motionären framställt, öfvergår man till en ny princip i fråga om anslags beviljande för vårt folkskoleväsen. Då det gäller en privat skola, som anordnas med privata medel, då må man välja hvilka ämnen man vill, men då man för en skola inom folkskolans område, hvilken är afsedd för allmänhetens barn, begär allmänna medel, då böra de ämnen, som där skola läsas, vara af ett allmängiltigt innehåll. Och det kan man väl säga, att för 13-åringar, som blifvit utexaminerade från folkskolan enligt 47 § folkskolestadgan och i regel äro på väg till konfirmationsskolan, måste de tre ämnena: kristendomskunskap, modersmål och räkning kunna anses såsom allmängiltiga. Hvad man sedan vill af särskilda omständigheter, fackintresse eller specialintresse, lägga till, må vara en sak för sig. Utskottet har icke sagt, huru många timmar, som böra tillmätas hvarje särskildt ämne, utan det får bero af särskilda omständigheter och förhållanden. Detta är statskålet.

*Ang.
aflöningen till
lärare vid
fortsättnings-
skolor m. m.*

(Forts.)

Det andra skålet, jag skulle vilja framhålla, är folkskolekålet. I folkskolestadgan finnes en paragraf, som säger, att tillfälle skall beredas utexaminerade barn att efter bestämd plan, under lärares ledning, dels underhålla redan förvärfvade kunskaper, dels ock ytterligare förkofra sig. Således, då ett barn är utexamineradt, skall man tillse, att det erhåller någon fortsatt undervisning, så länge det ännu befinner sig i skolåldern. I Stockholm begagnar man sig i detta hänseende af en öfverbyggnad på folkskolan, den s. k. folkskolans högre afdelning, medan man däremot på landet och i andra städer antingen begagnar sig af de s. k. repetitionsförhören, eller också af de på grund af särskild författning inrättade s. k. fortsättningsskolorna. När nu en fortsättningsskola skall hafva till uppgift att hos 13- och 14-års barn dels underhålla redan förvärfvade kunskaper och dels ytterligare bibringa dem sådana, men undervisningstiden är kort, kan man icke meddela undervisning i alla folkskolans ämnen, utan man måste koncentrera sig på folkskolans hufvudämnen. Men hvilka äro då enligt allmänhetens begrepp de hufvudämnen, som ett barn, på väg till konfirmationsskolan, kan behöfva vidmakthålla? Jo, det är matematik, modersmål och — jag tvekar icke att säga det — kristendomskunskap. Vid en del folkskolor är kristendomsundervisningen redan så trängd, att, om man ser på den sista normalplanen, det är alldeles nödvändigt, att en del af denna undervisning förlägges till fortsättningsskolan. Äfven om flera gynnade folkskolor inrättat sig efter normalplanen Litt. A och kristendomsundervisningen i de fortsättningsskolor, som ansluta sig till dem, ej kräfver så stor undervisningstid, så finnes det ju andra former för kristendomsundervisningen, än de som hufvudsakligen användas i folkskolorna, som där kunna komma till användning. Utskottet har pekat på kyrkohistorien och ansett, att det vore nyttigt, att barnen finge läsa lifsbilder från t. ex. reformatioustiden. Ett annat ämne, som bör förekomma, är bibelläsning. Detta ämne är upptaget i normalplanen, och jag är förvissad om, att den förste ärade talaren är ense med mig om dess betydelse. Jag tror, att för 13-åringar kristendoms-

Ang.
aflöningen till
lärare vid
fortsättnings-
skolor m. m.

kunskap bör vara ett fridlyst ämne, som så att säga ställes utom debatt. Ty säga hvad man vill, nog har detta ämne — oafsedt den stora vikt det äger i och för sig — en stor uppfostrande betydelse.

På grund däraf har utskottet ansett, att de tre ämnena modermål, kristendomskunskap och matematik böra vara obligatoriska.

Men, säger man, man kan ju hafva fullt förtroende för både den ena och andra parten — skolråd och lärare — att de skola komma att ställa det redigt och bra. Må så vara! Hvad man kommer att göra, kan jag icke säga. Men när man bestämmer om ett anslag, bör man väl här liksom i andra fall hafva något slags garanti. Man behöfver väl icke ställa det så fritt som t. ex. direktör Beckman ville eller så, att i fortsättningsskolan skulle förekomma undervisning endast i tre ämnen, oafsedt hvilka. Den, som ville begagna sig af denna frihet vid inrättandet af en fortsättningsskola, skulle då t. ex. kunna välja ämnena: slöjd, teckning och bokföring. I så fall finge man en teknisk småskola, och det kunde ju vara bra, men det är icke en sådan det här är fråga om. Men man skulle också kunna få en förklädd slöjdskola. Ty om man icke finge bidrag till en slöjdskola på annat sätt, så kunde man ju skaffa det på detta sätt. En sådan skola kunde ju hafva sitt värde, men det blefve ingen fortsättningsskola. Den uppgift, fortsättningsskolan skall tillgodose i vårt folkskolesystem, nämligen att vidmakthålla och förkofra de utexaminerade barnens kunskaper, bör ju ändå stå kvar. Det är onekligen en god reformtanke hos motionären, att man bör begränsa sig och försöka att sätta denna skola mera i rapport med det praktiska lifvet. Men jag tror icke, att man får reformera så, att man reformerar bort själfva fortsättningsskolan och sätter någonting annat i stället. Man har förut ansett, att det är nödvändigt för ett barn, som utexaminerats från folkskolan, att vidmakthålla de kunskaper, som det där fått; och det är ännu icke af skolmän bevisadt, att den saken är obehöflig. Så länge den paragraf, som foreskrifver detta, står kvar i folkskolestadgan, och den behöfver enligt min uppfattning stå kvar, tror jag, att det är välbetänkt att hålla sig inom den form, som utskottet gifvit sitt utlåtande. Man är inom skolan alltför mycket på väg att breda ut sig, och det tror jag ingalunda blifver till förmån för samhället. Skola barnen få någon nytta af de i folkskolan inhämtade kunskaperna, måste man läsa väl, koncentrera sig och repetera väl!

På grund af dessa skäl har utskottets betänkande fått den affattning det nu har, och på grund af dessa skäl hemställer jag också om bifall till detsamma.

Herr von Schéele: Herr talman! Redan från början ber jag få tillkännagifva, att min ståndpunkt i denna fråga är densamma som de två siste talarnes. Men då jag sålunda kommer att rösta för utskottets förslag, kan jag icke göra det med godt samvete, med mindre än jag får tillkännagifva någon skiljaktighet i afseende på uppfattningen af ett och annat eller åtminstone klargöra min ställning till vissa i utlåtandet mer i förbigående berörda förhållanden.

I fråga om det första såsom obligatoriskt af utskottet föreslagna ämnet eller kristendomskunskapen, så synes mig uttrycket »kyrko-

historia» kunna missförstås. De båda näst föregående talarne hafva visserligen gifvit till känna, i hvilken bemärkelse de fattat detta ord. Intet hindrar mig att instämma däri, vare sig jag ställer mig på motionärens ståndpunkt och tänker mig ordet i fråga såsom beteckning för kristlig kulturhistoria, eller på den siste talarens och därmed förstår framställning af kristna personligheter. Men vi må vara rädda för att använda ordet kyrkohistoria så, att det gifver anledning till missförstånd. Jag kan icke neka till, att de anmärkningar, jag enskildt hört göras mot den här förekommande användningen däraf, delvis äro berättigade. De, som ägnat sig åt detta studium, veta ju, att i kyrkohistorien pläga inbegripas fyra särskilda delar, nämligen missionshistoria, framställning af kyrkans författningar och af den kyrkliga kulten i skilda tider, samt slutligen af den kyrkliga läroutvecklingen och de personers lif, hvilka fört läran framåt. Skulle nu verkligen kyrkohistorien tagas på det sättet, måste jag erkänna, att den i flera fall blefve olämplig för ifrågavarande ändamål. Hvad häraf som företrädesvis skulle blifva lämpligt att behandla i fortsättningsskolan har redan af de båda föregående talarne blifvit antydt, och jag har redan uttalat min anslutning därtill. Ja, att våra barn i den ålder, hvarom här är fråga, finge för sig framställda personliga bilder, som gäfvu djupa intryck af det kristliga åskådningssättets inneboende lifskraft, tänker jag att vi alla anse önskligt och likaså, att en efter deras fatningsgäfvu afpassad framställning skedde på detta stadium af samma andliga makt såsom den kristna kulturens bärare, till skillnad från den föregående kultur som funnits, och hvilken vi beteckna såsom den hedniska. Att den hedniska kulturen, särskildt sådan den i sin äldste form förekommer hos den s. k. antiken, i sig har mycket stort, skönt, lifvande, väckande och stärkande är otvifvelaktigt; men att den kristna kulturen innebär ett betydande framsteg, framför allt genom att göra gällande *människokärlekens princip*, är väl något, hvarom vi också böra vara ense.

Det andra ämnet, som utskottet vill framgent hafva obligatoriskt i fortsättningsskolan, är modersmålet. Detta anser jämväl jag vara af allra största vikt; men jag tror det behöfver utsägas och betonas, att undervisningen däri skall här först och sist riktas på språkets riktiga talande och skrifvande. Tänka gör svensken i allmänhet både rätt och klart, men att uttrycka tankarne korrekt är, synnerligen då det gäller skriftlig framställning, tyvärr ännu bland flertalet af vårt folk en ganska sällsynt förmåga, hvaraf behofvet likväl blir mer och mer trängande för hvarje svensk medborgare.

I afseende på det tredje ämnet, som af utskottet blifvit angifvet såsom obligatoriskt undervisningsföremål i fortsättningsskolan, nämligen matematik, förstår jag ju skälet, hvarför detta ämne tagits med bland de obligatoriska, nämligen den ställning, »räkningen» i folkskolan har. Men så omistligt ämnet räkning måste erkännas vara såsom integrerande del i den för alla gemensamma folkbildningen, så tviflar jag, att den mer vetenskapliga påbyggnad, som heter matematik, bör anses oundgänglig för fortsättningsskolan, som icke får intaga andra lärjungar än dem, som väl inhämtat folkskolekursen. Flertalet elever i fortsättningsskolan brukar också mångenstädes vara flickor. För min

Ang.
af öfningen till
 lärare vid
 fortsättnings-
 skolor m. m.
 (Forts.)

Ang. del förstår jag verkligen icke, hvarför ej t. ex. naturkunnighet här minst
 aflönningen till lika väl kunnat vara på sin plats. Ty naturkunskapen har ju en
 lärare vid mera konkret natur, och det är på detta utvecklingsstadium just hvad
 fortsättnings- man både för gossar och flickor önskar — åskådlighet och liffullhet,
 skolor m. m. som göra ämnet för de ännu mycket unga lärjungarna tilltalande
 och kärt.

(Forts.)

Det sista, som jag har att bemärka, angår motiveringen. Denna är på en punkt sådan, att jag finner äfven den behöfva ett förtydligande. Utskottet börjar sitt eget uttalande på följande sätt: »Utskottet har funnit motionärens syftemål befogadt och vill på de af honom anförda skälen i hufvudsak tillstyrka bifall till hvad i motionen föreslagits.» Således upptager utskottet obetingadt såsom sina de skäl, som blifvit anförda af motionären, då ju »i hufvudsak» tydligen afser »tillstyrka bifall» och icke hör till »de af honom anförda skälen».

Nåväl, hvad är det då i afseende å dessa af motionären anförda skäl, som jag för min del anser nödigt att uttala mig emot eller rättare sagdt förtydliga, för att icke något missförstånd skall äga rum om den mening, i hvilken jag vill fatta det sagda? Jo, i slutet af sid. 5 heter det, att i allmänhet yrkats den förändringen i gällande bestämmelser för fortsättningsskolan, att den skulle blifva obligatorisk för *alla*, som genomgått folkskolan och icke öfverginge till högre läroanstalter. Detta är något, för hvilket jag i likhet med motionären anser tiden ännu icke vara mogen. Men vidare heter det öfverst på sid. 6, att den af motionären väckta frågan »bör vinna sin lösning, förr än det steg tages, hvarigenom den fortsatta undervisningen göres obligatorisk». Mena motionären och utskottet äfven här »obligatorisk för alla», så är jag ense med dem. Men jag har anledning antaga deras mening vara, att icke ens införandet af en obligatorisk fortsättningskurs för *vissa* barn är så af behovet påkalladt som fortsättningsskolans »organisation i pedagogiskt och praktiskt afseende», och i så fall har jag en motsatt åsikt. Jag vill dock icke afgifva förslag till annan formulering eller till uteslutning af något i den föreliggande motiveringen, utan nöjer mig med denna förklaring.

Det måste väl erkännas vara af allra största medborgerliga betydelse, att vi få till stånd någon ordnad sysselsättning för dem, som slutat sin lärokurs i folkskolan tidigare, än de inträda i lifvets allmänna värf. Efter våra förhållanden är det vanligt, att folkets barn göra detta först i och med det att de blifvit konfirmerade. Den tid, som ligger emellan afslutningen i folkskolan och inträdet i konfirmandberedelsen, är en i hög grad farlig tid för en icke ringa del af vår ungdom, både flickor och gossar, men naturligtvis framför allt för gossarne. Jag tror icke, att någon, som har erfarenhet på detta område, skall kunna jäfva, att det många gånger är särdeles bedröfligt ställt med de sysslösa barnen i fråga, och det värsta af allt är, att *deras antal växer*. Jag har förskaffat mig statistiska uppgifter därom, och dessa visa snart sagdt öfver allt ett tilltagande antal af de barn, som befinna sig i detta farliga läge. Blott Jönköping uppgifves bilda ett lyckligt undantag. Nu kan man säga, att skolstatistiken blir allt bättre och bättre för hvarje år, och att däraf kan blifva en följd, att tillväxten af dessa olyckliga barn ser ut att vara större, än den verk-

ligen är. Men äfven om man låter ett sådant resonemang betyda något — och det bör man göra — så kan detta likväl omöjligt uppväga hela ökningen af dessa små stackare, som gå lösa från alla skolband utan att ännu hafva inträdt i lifvets bindande former.

Ang.
aflöningen till
lärare vid
fortsättnings-
skolor m. m.

(Forts.)

År 1890 utgjorde de barn, som efter inhämtande af folkskolans lärokurser under året icke åtnjutit någon som helst skolundervisning, i riket $3\frac{1}{2}$ procent af hela antalet i skolåldern varande barn. År 1896 hade detta antal redan stigit till 5 procent, och om vi sedermera fortsätta vår kalkyl år för år, hvilket är lätt att göra med tillhjälp af den skolstatistik, som på offentlig väg tillhandahålles oss alla, så finna vi, att antalet af de ifrågavarande barnen växer på ett rent af oroväckande sätt. Bland dem finnas icke blott och bart barn, som hafva inhämtat endast folkskolans minimikurs och oftast äro så dåligt utrustade på hufvudets vägnar, att man borde bereda dem tillfälle att komma i något slags slöjdskola eller helst sätta dem i ett handverk, när det är föga lämpligt att låta dem fortsätta i någon läroanstalt, som afser att gifva intellektuell utveckling, utan bland de ifrågavarande barnen finnas äfven sådana, som hafva erhållit godkända afgangsbetyg efter skolstadgans § 47. Det är påtagligt, att detta sistnämnda slaget utgöres af de i intellektuellt afseende mest begåfvade, som just därför medhunnit att inhämta den fullständiga folkskolekursen ett eller annat år, innan de kommit till den ålder, då de emottagas till nattvardsberedelsen. Framför allt är det dessa barn, hvilkas antal man med oro ser växa.

Antalet af sådana ännu icke 14-åriga barn utgjorde 1896 30,457, 1897 32,620, 1898 34,850, 1899 35,468, 1900 37,969 — således inemot 38,000. Jämväl för 1901 och 1902 är antalet uti tillväxt på de orter, från hvilka jag lyckats skaffa mig uppgifter. Bäst är det ställt i Stockholm, men äfven där är tillväxten af dessa olycksfåglar uppenbar, då deras antal vuxit från 1,8 procent år 1901 till 2,2 procent år 1902. I Norrköping utgjorde de redan 1900 7,3 procent af hela antalet. I Örebro gingo de sistlidet år upp till 4,84 procent, i Jönköping till 5,57 procent och uti mitt eget kära Visby till 5,88 procent. Jag vet alltså väl själf, hvar skon klämmer.

Om jag nu har rätt däri, att det är i hög grad viktigt, att någon form snarast möjligt utfinnes för att göra tiden nyttig för dessa barn, hvilka genom nu gällande lagbestämmelser frestas till att på det onyttigaste och för deras framtid mest olycksdigra sätt använda en god del af sin dyrbara bildningstid, så menar jag, att man bör vara försiktig med uttalandet af sådana tankar som den, att krafvet på fortsatt obligatorisk undervisning för barn under 14 år, hvilka af annan aledning än sjukdom eller naturfel före denna ålder slutat i folkskolan, skulle kunna skjutas undan till en obestämd framtid.

Då jag ju redan har tillkännagifvit, huru jag för min del kommer att ställa mig i röstningen, har jag, herr talman, intet särskildt yrkande att göra.

Herr Kvarnzelius: Herr talman! Jag skall börja med att i allo instämma i direktör Beckmans yrkande och hans anmärkningar mot utskottets betänkande i den däraf berörda delen. Jag anser näm-

Ang. *aflöningen till lärare vid fortsättnings-skolor m. m.* (Forts.)
 ligen i likhet med honom, att det icke är någon som helst fara uti att öfverlämna bestämmandet af ämnena åt vederbörande skolråd. Men det var icke därför jag begärde ordet, utan jag gjorde det med afseende å en annan punkt af betänkandet, som gjort mig något betänksamt och föranledt, att jag dristar att i denna sena timme taga kammarens tid i anspråk.

Som bekant gäller för närvarande vid inrättandet af fortsättnings-skolor, att det är vederbörande kommun medgifvet att i och för fortsättnings-skolan inskränka undervisningen i folkskolan under en tid af fyra veckor. Då nu en omorganisation i viss mening af fortsättnings-skolorna är ifrågasatt, anser jag, att det skulle vara olämpligt att vid den nya organisationens införande medtaga denna bestämmelse. Jag anser nämligen, att den i viss mån är till men för allmänbildningen. Som bekant har man i de allra flesta skolor halftids- eller hvarannandagsläsning. Den lagstadgade undervisningstiden är $34\frac{1}{2}$ veckor. Bli det halftidsläsning, så blir det något öfver 17 veckor för hvarje barn. Tager man då bort fyra veckor af den årliga lästiden, så hafva vi icke kvar mer än något öfver 15 veckors undervisningstid för hvardera afdelningen per år, och vi kunna alla vara öfverens om att detta är för litet. Tager man bort dessa fyra veckor af undervisningstiden äfven i en skola, där man har heltidsläsning, så betyder detta, att samtliga barn i skolan gå miste om 120 undervisningstimmar. (Lästiden utgör ju i genomsnitt 30 timmar i veckan). Fortsättningsskolan skall omfatta en tid af 180 timmar. Skillnaden är alltså 60 timmar. Men därvid är att märka, att i fortsättningsskolan endast ett fåtal af de barn gå, som äro skolpliktiga, ty det är ju ej obligatoriskt att bevista fortsättningsskolan, och erfarenheten har hittills gifvit vid handen, att det endast är ett fåtal, som begagnar sig af undervisningen i densamma. Om nu skoltiden för samtliga skolpliktiga barn afknappas med 120 timmar, under det att endast ett fåtal kommer i åtnjutande af 180 timmars undervisning i fortsättningsskola, så blir detta enligt min uppfattning till men för allmänbildningen i vårt land.

Jag kan icke heller finna, att ett bestämdt stadgande om ett medgifvande af ifrågavarande innehåll numera kan äga något egentligt fog för sig. Jag tror icke, att någon kommun skall hafva särskildt behof af ett sådant medgifvande. Det skulle kunna inträffa, att en eller annan lärare anser sin tid så strängt upptagen, att han icke kan åtaga sig undervisningen i fortsättningsskolan, med mindre ett dylikt medgifvande göres om förkortning af undervisningstiden i folkskolan. Men genom den praxis att anordna fortsättningsskolan som aftonskola, hvilken redan börjar göra sig gällande, synes mig äfven detta skäl i viss mening hafva förlorat sin betydelse. Vi tänka oss en fortsättnings-skola, anordnad under de $34\frac{1}{2}$ veckor, folkskolan pågår. Vi tänka oss då, att man ordnar på det sättet, att det blir aftonskola exempelvis tre kvällar i veckan med två timmars undervisning hvarje kväll. Då går det mycket väl för sig att, trots det att man låter den ordinarie skoltiden räcka i $34\frac{1}{2}$ veckor, anordna en fortsättningsskola i hvilka ämnen som helst. Jag tror icke heller, att någon kommun skall vilja göra en afknappning på den ordinarie skoltiden för att möjligen genom privat öfverenskommelse med läraren kunna i någon mån ned-

bringa kostnaden för fortsättningsskolan, emedan i de allra flesta fall det icke skulle blifva så synnerligen mycket af aflöningen för fortsättningsskolan, som därigenom skulle kunna inbesparas. Som bekant har Kungl. Maj:t nu föreslagit, att lästiden vid de allmänna läroverken skall utsträckas till 38 veckor. Tendensen synes mig sålunda gå i den riktningen, att man kan kräfvat något mera arbetsprodukt af lärarekåren. Det synes mig då olämpligt, att man fortfarande skall ha kvar denna bestämmelse om ett dylikt medgifvande i förevarande fall. Emellertid, om nu dessa rader som stå sist i stycket närmast före klämman toges bort, fordrades det dock en motivering af förändringen i detta fall. Det heter nämligen i sista stycket:

Ang.
aflöningen till
lärare vid
fortsättnings-
skolor m. m.
(Forts.)

att hvad nu är stadgadt, att på landsbygden i fall af behof högst 4 veckor af folkskolans ordinarie undervisningstid må kunna användas för den fortsatta undervisningen, fortfarande må förblifva gällande.

Jag skulle som sagdt vilja ha bort dessa rader, men om så sker, synes det mig att det bör på ett eller annat sätt motiveras i utskottets betänkande.

Det är därför, herr talman, jag dristar mig yrka att kammaren måtte återremittera ärendet till utskottet.

Herr Beckman: Herr talman! Endast ett par ord! Jag vill först erinra om att äfven från det håll, där man gillar utskottets slutsats och motivering oförändrade, yttrats, att de ämnen, som skola vara obligatoriska, icke äro väl valda: Måhända borde man välja naturlära eller dylikt i stället för andra ämnen. Jag vill äfven erinra om en sak, som förut framhållits, att ofta under fortsättningsskolans gång barnen besöka nattvardsskolan, och detta är ytterligare ett skäl för att lämna fullständig frihet åt skolrådet.

Här har talats om »statsskäl» och »folkskoleskäl», men jag vill icke i denna sena timme uppehålla mig därvid. Jag vill endast säga, att för mig är barnens behof det afgörande skälet: hur skall man mest praktiskt för barnen ordna skolgången, så att den åsyftade nyttan verkligen vinnes? Och detta anser jag fortfarande skolrådet vara bäst i stånd att bedöma.

Då emellertid återremiss blifvit yrkad och jag icke tror att saken skulle förlora på en sådan, instämmer jag för min del i herr Kvarnzeliis yrkande.

Öfverläggningen var härmed slutad. I öfverensstämmelse med de därunder framställda yrkandena gaf herr talmannen propositioner 1:o) på bifall till utskottets hemställan, 2:o) på bifall till det af herr Beckman under öfverläggningen framställda yrkandet och 3:o) på ärendets återremitterande till utskottet; och fann herr talmannen den under 1:o) omförmälda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf och sedan till kontraposition antagits bifall till det under 3:o) omförmälda yrkandet, nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller första tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlatande n:o 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till utskottet återförvisat ifrågavarande ärende.

Voteringen utföll med 92 ja mot 84 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Jämlikt 63 § riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas Första Kammaren.

§ 3.

Härefter föredrogos hvart för sig och blefvo af kammaren godkända:

Andra Kammarrens andra tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 7, i anledning af motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående förslagna ändringar i förordningen den 24 oktober 1885 angående försäljning af vin, maltdrycker m. m.; och

lagutskottets utlåtande n:o 23, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 6 § i lagen den 12 mars 1886 angående ansvarighet för skada i följd af järnvägs drift och till lag om ändrad lydelse af 25 § i lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige, dels ock en med föranledande af nämnda proposition väckt motion.

§ 4.

Efter föredragning härupå af Andra Kammarrens första tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 8, i anledning af väckt motion om ändring af reglementariska föreskrifter för Riksdagen, begärdes ordet af:

Herr Holmgren: Herr talman! Trots den snäfhet och den brist på förståelse, för hvilken min lilla motion varit föremål från utskottets sida, anser jag mig dock böra gifva ett visst erkännande åt utskottet för dess nedlagda arbete och den möda det gjort sig vid utredningen af denna motion, ty utskottet själf uppger, att det gått igenom alla reglementariska föreskrifter för Riksdagen och dessutom alla för Andra Kammarren gällande arbetsordningar.

Att nu utskottet icke dess mindre, trots ett sådant arbete, ingenting funnit, som på något sätt kan motivera min motion, är åtminstone icke mitt fel, ty jag har aldrig i min motion talat om några föreskrifter, utan jag har talat om den arbetsordning, som utan undantag — åtminstone under de sju år jag haft äran tillhöra Riksdagen — gjort sig gällande här, i så mätto att man vid alla utskottsval, vid upprop af riksdagsmännen, i protokollen, i skrivelser till Kungl. Maj:t, med

den största sorgfällighet använt ärfda titlar, men uteslutit förvärfda titlar. Jag tror, att hvarenda en af kammarens ärade ledamöter kan finna sig öfvertygad om den pietet, hvilken man visat denna oskrifna, men icke desto mindre gällande ordning.

Såsom bevis därför, att den varit så innött i hjärnorna, vill jag erinra kammaren om ett tillfälle för 5 à 6 år sedan, då kammaren var samlad till idrott, och man diskuterade en fråga om revision af väglagen. I talmansstolen satt den numera saligen afsomnade herr A. P. Danielson. Han hörde visst icke till andarnes klass, ty han hade en stor och aktningsvärd kroppshydda. I talarestolen stod en ärad ledamot af kammaren, och ödets ironi gör, att det just var en medlem af detta utskott; och oaktadt han hade vice talmannen i hvitögat, adresserade han sig till honom tre gånger med orden: herr grefve och talman! Sedan, då vice talmannen lämnat talmansplatsen och den verkliga herr grefven och talmannen intagit sin plats där, så, uppmärksamgjord på misstaget, kallade han honom för herr vice talman. Detta visar ju, att här förefanns hos kammarens ledamöter en inrotad vana att följa denna ordning, och det är mot detta, mot denna oskrifna lag, som jag velat opponera mig i min motion.

Jag ber att få fästa uppmärksamheten på att det finnes många lagar, som icke äro skrifna, men som icke desto mindre äro lagar. Jag vill blott erinra om samvetslagen. Det är därför misslyckadt och träffar icke mig, då utskottet säger, att »motionären påyrkar sålunda ändringar uti föreskrifter, som icke finnas till». Jag har aldrig någonsin nämnt i min motion, att jag vill ha en ändring i några föreskrifter, utan jag har velat ha en ändring i den arbetsordning, som i verkligheten gjort sig gällande.

Då emellertid utskottet icke har gifvit ens det allra ringaste skäl i sak mot min motion — något som förmodligen föranledes af öfveranstängningen med fortsättningsskolorna, som i så hög grad tagit utskottets uppmärksamhet i anspråk — men då jag är öfvertygad om, att det i sak är enigt med mig, finnes för mig ingen anledning att vid detta tillfälle, då vi ha kommit så långt fram i tiden, att vi närma oss midnattstimmen, framställa något särskildt yrkande. Vid ett annat tillfälle däremot, då frågan kanske kommit att behandlas af andra utskottsledamöter än nu, hvilka mera behärta sakliga skäl än lägga vikt vid skriftens ord, vågar jag hoppas, att min motion skall vinna mera erkännande. Jag vill afsluta dessa ord med att säga att, under förutsättning att utskottet har samma öfvertygelse som synes framgå af betänkandet, jag anser mig böra yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Hvad utskottet hemställt bifölls.

§ 5.

Slutligen föredrogs och godkändes statsutskottets utlåtande n:o 44, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående beviljande af vissa förmåner för enskilda järnvägsanläggningar.

§ 6.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 13, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om inrättande af nya tjänster vid statens järnvägar,

n:o 14, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för anordnande af inspektion å enskilda järnvägars rullande materiel, och

n:o 15, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för statens järnvägstrafik.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

§ 8.

Till bordläggning anmäldes:

bevillningsutskottets betänkande och memorial:

n:o 14, angående vissa delar af tullbevillningen; och

n:o 15, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande n:o 8 i anledning af väckt motion om ändring af 17 § bevillningsförordningen m. m.;

lagutskottets utlåtanden:

n:o 27, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående löne-regleringar för prästerskapet i föreslagna nya församlingar i Stockholm;

n:o 28, i anledning af väckt motion angående utfärdande af bestämmelse om under hvilka omständigheter ordförande i kommunalstämma eller kyrkostämma må äga aflysa lagligen utlyst kommunalstämma eller kyrkostämma samt om rätt att öfver verkställd aflysning föra klagan;

n:o 29, i anledning af väckt motion angående upphäfvande af pastors själfskrifvenhet såsom ordförande i kyrkostämma; och

n:o 30, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 1 kap. 3 § och 2 kap. 14 § i lagen den 10 augusti 1877 angående äganderätt till skrift, dels ock två med föranledande af propositionen väckta motioner;

Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

n:o 10, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående upphäfvande af förbudet mot postbefordran af försändelse, för hvilken värdet blifvit angifvet lägre än det verkliga värdet; och

n:o 11, i anledning af väckt motion angående tillsättningen af folkskoleinspektörsbefattningarna;

Andra Kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 12, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning, på hvilka villkor stadsfiskalerna må blifva statens tjänstemän ;

Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 15, i anledning af motioner om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående förbud mot utskänkning af öl å lägerplatser, kasernområden, flottans och kustartilleriets förläggningsorter samt under armé- och marinförvaltningen hörande områden ; samt

Andra Kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 16, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående förläggning af kavalleriet.

§ 9.

Herr *R. Ekholm* aflämnade en motion, n:o 230, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad anordning af rikets allmänna läroverk samt löneroglering för de vid dem anställda lärare.

Denna motion bordlades.

§ 10.

Ledighet från riksdagsgörömalen beviljades herr *O. N. Olsson* i Heden under 12 dagar från och med den 12 mars.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 12,1 på natten.

In fidem
Herman Palmgren.